

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Vodič kroz članak 5. Europske konvencije o ljudskim pravima

Pravo na slobodu i sigurnost

Ažuriran 31. kolovoza 2018.

Izdavači ili organizacije koji žele prevesti i/ili reproducirati ovo izvješće ili dio ovog izvješća u tiskanom ili elektroničkom obliku trebaju se javiti na publishing@echr.coe.int za daljnje informacije o postupku odobravanja.

Ako želite provjeriti koji se prijevodi vodiča kroz sudsku praksu trenutno pripremaju, molimo pogledajte [Prijevodi u pripremi](#).

Ovaj vodič pripremio je Odjel za praćenje sudske prakse te on ne obvezuje Sud. Može biti podvrgnut uredničkim izmjenama.

Ovaj Vodič izvorno je sastavljen na engleskom jeziku. Prvi je put objavljen u lipnju 2012. godine. Redovito će se ažurirati kako se razvija sudska praksa. Ovo je ažuriranje dovršeno 31. kolovoza 2018. godine.

Vodiči kroz sudsku praksu dostupni su za preuzimanje na www.echr.coe.int (Case-law – Case-law analysis – Case-law guides). Za ažuriranje ove publikacije pratite račun Suda na Twitteru na <https://twitter.com/echrpublication>.

Za ovaj prijevod, koji se objavljuje u dogovoru s Vijećem Europe i Europskim sudom za ljudska prava, odgovoran je isključivo Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2018.

Sadržaj

Bilješka čitateljima	6
I. Područje primjene	8
A. Lišenje slobode	8
B. Kriteriji koji se primjenjuju.....	8
C. Mjere usvojene u zatvoru	9
D. Sigurnosne provjere putnika u zračnom prometu	9
E. Lišenje slobode izvan formalnog uhićenja i pritvaranja.....	10
F. Pozitivne obveze u pogledu lišenja slobode	10
II. Zakonitost pritvora na temelju članka 5. stavka 1.	10
A. Svrha članka 5.	10
B. Poštivanje nacionalnog prava	11
C. Preispitivanje usklađenosti s nacionalnim pravom.....	12
D. Opća načela	12
E. Načelo pravne sigurnosti	12
F. Nema proizvoljnosti	13
G. Sudski nalog.....	13
H. Obrazloženje odluka i pretpostavka neproizvoljnosti	14
I. Neki prihvatljivi postupovni nedostaci.....	14
J. Odgoda u izvršavanju naloga za puštanje na slobodu.....	15
III. Ovlaštena lišenja slobode na temelju članka 5. stavka 1.	15
A. Pritvor nakon osude.....	15
1. Postojanje osude.....	15
2. Nadležan sud.....	16
3. Pritvor mora uslijediti „nakon“ osude	16
4. Utjecaj žalbenog postupka.....	17
B. Pritvor zbog nepoštovanja sudskog naloga ili pravne obveze	17
1. Nepoštovanje sudskog naloga	18
2. Ispunjenje obveze propisane zakonom	18
C. Pritvor	19
1. Svrha uhićenja ili pritvaranja	19
2. Značenje „osnovane sumnje“	20
3. Pojam „kazneno djelo“	20
D. Pritvaranje maloljetnika	21
1. Općenito.....	21
2. Odgojna mjera nadzora	21

3. Nadležna sudbena vlast	22
E. Pritvor zbog medicinskih ili socijalnih razloga	22
1. Općenito	23
2. Sprječavanje širenja zaraznih bolesti	23
3. Pritvaranje umobolnika	23
4. Pritvaranje alkoholičara i ovisnika o drogi	25
5. Skitnice	25
F. Pritvaranje stranca	25
1. Pritvaranje radi sprječavanja neovlaštenog ulaska u zemlju	25
IV. Jamstva za osobe lišene slobode	28
A. Obavijest o razlozima uhićenja (članak 5. stavak 2.)	28
1. Primjenjivost	28
2. Svrha	28
3. Osobe koje se trebaju obavijestiti o razlozima	29
4. O razlozima se mora obavijestiti „u najkraćem roku”	29
5. Način obavještanja o razlozima	29
6. Potreban opseg razloga	29
7. Na jeziku koji razumije	30
B. Pravo da bude u najkraćem roku izveden pred suca (članak 5. stavak 3.)	30
1. Cilj odredbe	30
2. Automatska sudska kontrola u najkraćem roku	31
3. Priroda primjerenog tijela sudbene vlasti	31
4. Neovisnost	32
5. Postupovna pretpostavka	32
6. Materijalna pretpostavka	32
a. Preispitivanje osnovanosti pritvora	32
b. Ovlast za puštanje na slobodu	33
C. Pravo na suđenje u razumnom roku ili puštanje na slobodu do suđenja (članak 5. stavak 3.)	33
1. Razdoblje koje je potrebno uzeti u obzir	33
2. Opća načela	34
3. Opravdanost bilo kojeg razdoblja pritvora	35
4. Osnove za produljeni pritvor	35
a. Opasnost od bijega	35
b. Ometanje postupka	35
c. Ponavljanje kaznenih djela	36
d. Očuvanje javnog reda	36
5. Posebna revnost	36
6. Alternativne mjere	37
7. Jamčevina	37
8. Pritvaranje maloljetnika prije suđenja	37
D. Pravo na brzo ispitivanje zakonitosti pritvaranja od strane suda (članak 5. stavak 4.)	37
1. Cilj odredbe	38
2. Primjenjivost odredbe	38

3. Priroda traženog preispitivanja.....	39
4. Postupovna jamstva.....	40
5. Uvjet „brzine“	42
a. Razdoblje koje je potrebno uzeti u obzir	42
b. Relevantni čimbenici koje je potrebno uzeti u obzir pri ocjenjivanju brzine	42
E. Pravo na odštetu zbog nezakonitog pritvaranja (članak 5. stavak 5.)	43
1. Primjenjivost	43
2. Pravno sredstvo	44
3. Dostupnost odštete	44
4. Priroda odštete	44
5. Postojanje štete	44
6. Iznos odštete.....	45
Popis citiranih predmeta.....	45

Bilješka čitateljima

Ovaj vodič jedan je u nizu vodiča kroz Konvenciju koje je objavio Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu „Sud“, „Europski sud“ ili „Strasburški sud“) kako bi informirao pravne praktičare o najvažnijim presudama i odlukama koje je donio Strasburški sud. U vodiču se analizira i sažima sudska praksa donesena temeljem članka 5. Europske konvencije o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: „Konvencija“ ili „Europska konvencija“) do 31. kolovoza 2018. godine. Čitatelji će u njemu naći ključna načela iz ovog područja kao i mjerodavne presedane.

Sudska je praksa citirana selektivno: riječ je o vodećim, značajnim i/ili nedavnim presudama i odlukama.*

Presude Suda ne služe samo za odlučivanje u predmetima pred Sudom već i općenitije, za pojašnjenje, čuvanje i razvoj pravila koja proizlaze iz Konvencije, čime doprinose tome da države poštuju obveze koje su preuzele kao Ugovorne stranke (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 154., 18. siječnja 1978., Serija A br. 25 i, nedavno, *Jeronovičs protiv Latvije* [VV], br. 44898/10, stavak 109., ECHR 2016).

Stoga je zadaća sustava ustanovljenog Konvencijom odlučivati, u općem interesu, o pitanjima javne politike, čime se podižu opći standardi zaštite ljudskih prava i širi poznavanje jurisprudencije iz područja ljudskih prava diljem zajednice država potpisnica Konvencije (*Konstantin Markin v. protiv Rusije* [VV], stavak 89., br. 30078/06, ECHR 2012). Doista, Sud je naglasio ulogu Konvencije kao „ustavnog instrumenta europskog javnog poretka“ u području ljudskih prava (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], br. 45036/98, stavak 156., ECHR 2005-VI).

Ovaj vodič sadrži upućivanja na ključne riječi za svaki citirani članak Konvencije i njezine Dodatne protokole. Pravna pitanja koja se rješavaju u svakom predmetu sažeta su u *Popisu ključnih riječi*, odabranih iz tezaurusa pojmova (u većini slučajeva) izravno iz teksta Konvencije i njezinih Protokola.

Baza podataka HUDOC sudske prakse Suda omogućuje pretraživanje po ključnim riječima. Pretraživanje s tim ključnim riječima omogućuje pronalaženje skupine dokumenata sa sličnim pravnim sadržajem (obrazloženje i zaključci Suda u svakom predmetu sažeti su ključnim riječima). Ključne riječi za pojedinačne predmete mogu se pronaći klikom na oznaku Case Details na HUDOC-u. Za daljnje informacije o bazi podataka HUDOC i ključnim riječima, molimo pogledajte *HUDOC vodič za korisnike*.

* Citirana sudska praksa može biti na jednom ili oba službena jezika (engleskom ili francuskom) Suda i Europske komisije za ljudska prava. Ako nije drugačije naznačeno, sva upućivanja odnose se na presude o osnovanosti zahtjeva koje su donijeli vijeće ili Sud. Kratica „(odl.)“ znači da se citat odnosi na odluku Suda, a „[VV]“ da je predmet bio pred Velikim vijećem. Presude vijeća koje nisu postale pravomoćne prije objavljivanja ovog ažuriranja označene su zvjezdicom (*).

Članak 5. Konvencije – Pravo na slobodu i sigurnost

„1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

- (a) ako je zatvoren u skladu sa zakonom nakon presude nadležnog suda;
- (b) ako je zakonito uhićen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga ili radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obveze;
- (c) ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja;
- (d) ako se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja odgojne mjere nadzora ili o njegovu zakonitom pritvoru radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti;
- (e) ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprječavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju umobolnika, alkoholičara, ovisnika o drogi ili skitnica;
- (f) ako se radi o zakonitom uhićenju ili pritvoru neke osobe kako bi je se spriječilo da neovlašteno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja.

2. Svatko tko je uhićen mora u najkraćem roku biti obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima toga uhićenja i o svakoj optužbi protiv sebe.

3. Svatko uhićen ili pritvoren u uvjetima predviđenim stavkom 1. (c) ovoga članka mora se u najkraćem roku izvesti pred suca, ili pred drugo zakonom određeno tijelo sudbene vlasti, i ima pravo u razumnom roku biti suđen ili pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati davanjem jamstva da će ta osoba pristupiti suđenju.

4. Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

5. Svatko tko je žrtva uhićenja ili pritvaranja suprotno odredbama ovoga članka ima izvršivo pravo na odštetu.“

HUDOC ključne riječi

1. Sloboda (5-1) – Osobna sigurnost (5-1) – Lišenje slobode (5-1) – Postupak propisan zakonom (5-1) – Zakonito uhićenje ili pritvaranje (5-1)

(a) Presuda (5-1-a) – Nakon presude (5-1-a) – Nadležan sud (5-1-a)

(b) Zakonit sudski nalog (5-1-b) – Nepoštovanje sudskog naloga (5-1-b) – Osiguranje izvršenja zakonom propisane obveze (5-1-b)

(c) Dovođenje nadležnoj sudbenoj vlasti (5-1-c) – Kazneno djelo (5-1-c) – Osnovana sumnja (5-1-c) – Razumno nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela (5-1-c) – Razumno nužno radi sprječavanja bijega (5-1-c)

(d) Maloljetnici (5-1-d) – Odgojna mjera nadzora (5-1-d) – Dovođenje nadležnoj sudbenoj vlasti (5-1-d)

(e) Sprječavanje širenja zaraznih bolesti (5-1-e) – Umobolnici (5-1-e) – Alkoholičari (5-1-e) – Ovisnici o drogi (5-1-e) – Skitnice (5-1-e)

(f) Spriječiti neovlašten ulazak u zemlju (5-1-f) – Protjerivanje (5-1-f) – Izručenje (5-1-f)

2. Obavijest u najkraćem roku (5-2) – Obavijest na jeziku koji razumije (5-2) – Obavijest o razlozima uhićenja (5-2) – Obavijest o optužbi (5-2)

3. Sudac ili drugo tijelo sudbene vlasti (5-3) – U najkraćem roku izvesti pred suca ili drugo tijelo sudbene vlasti (5-3) – Suđenje u razumnom roku (5-3) – Puštanje na slobodu do suđenja (5-3) – Trajanje pritvora (5-3) – Razumnost pritvora (5-3) – Uvjetno puštanje na slobodu (5-3) – Jamstva da će osoba pristupiti suđenju (5-3)

4. Preispitivanje zakonitosti pritvaranja (5-4) – Pokrenuti postupak (5-4) – Preispitivanje od strane suda (5-4) – Žurnost preispitivanja (5-4) – Postupovna jamstva preispitivanja (5-4) – Naložiti puštanje na slobodu (5-4)

5. Odšteta (5-5)

I. Područje primjene

Članak 5. stavak 1. Konvencije

„1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom: ...“

HUDOC ključne riječi

Sloboda (5-1) – Osobna sigurnost (5-1) – Lišenje slobode (5-1) – Postupak propisan zakonom (5-1) – Zakonito uhićenje ili pritvaranje (5-1)

A. Lišenje slobode

1. Utvrđivanjem „prava na slobodu“ u članku 5. razmatra se fizička sloboda osobe; njegov je cilj osigurati da nitko ne bude proizvoljno lišen te slobode. Nije riječ o pukim ograničenjima slobode kretanja, koja su uređena člankom 2. Protokola br. 4 (*De Tommaso protiv Italije* [VV], stavak 80.; *Creangă protiv Rumunjske* [VV], stavak 92.; *Engel i drugi protiv Nizozemske*, stavak 58.).
2. Razlika između ograničenja kretanja dovoljno ozbiljnog da bi bilo obuhvaćeno lišenjem slobode na temelju članka 5. stavka 1. i pukih ograničenja slobode koja podliježu samo članku 2. Protokola br. 4 jest razlika u stupnju ili intenzitetu, a ne prirodi ili biti (*De Tommaso protiv Italije* [VV], stavak 80.; *Guzzardi protiv Italije*, stavak 93.; *Rantsev protiv Cipra i Rusije*, stavak 314.; *Stanev protiv Bugarske* [VV], stavak 115.).
3. Lišenje slobode nije ograničeno na uobičajene slučajeve pritvora nakon uhićenja ili osude, već može poprimiti brojne druge oblike (*Guzzardi protiv Italije*, stavak 95.).

B. Kriteriji koji se primjenjuju

4. Sud se ne smatra vezanim pravnim zaključcima domaćih vlasti o tome je li došlo do lišenja slobode ili ne, te provodi samostalnu ocjenu situacije (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 71.; *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 90.; *H.M. protiv Švicarske*, stavci 30. i 48.; *Creangă protiv Rumunjske* [VV], stavak 92.).
5. Kako bi se utvrdilo je li osoba „lišena slobode“ u smislu članka 5., polazište treba biti njezina konkretna situacija te je potrebno uzeti u obzir cijeli niz kriterija kao što su vrsta, trajanje, učinci i način provedbe predmetne mjere (*De Tommaso protiv Italije* [VV], stavak 80.; *Guzzardi protiv Italije*, stavak 92.; *Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], stavak 73.; *Creangă protiv Rumunjske* [VV], stavak 91.).
6. Uvjet da u obzir uzme „vrstu“ i „način provedbe“ predmetne mjere omogućuje Sudu da uzima u obzir specifičan kontekst i okolnosti vrsta ograničenja, a ne samo zadržavanje u ćeliji. Doista, kontekst u kojem se mjera poduzima važan je čimbenik jer se u modernom društvu obično pojavljuju situacije u kojima javnost može biti pozvana da trpi ograničenja slobode kretanja ili slobode u interesu općeg dobra (*De Tommaso protiv Italije* [VV], stavak 81.; *Nada protiv Švicarske* [VV], stavak 226.; *Austin i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 59.).
7. Čak i mjere namijenjene zaštiti ili poduzete u interesu dotične osobe mogu se smatrati lišenjem slobode (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 71.).

8. Svrha mjera koje vlasti poduzmu, a kojima se pojedinci lišavaju slobode, nije odlučujuća za ocjenu je li doista došlo do lišenja slobode. Sud to uzima u obzir tek u kasnijoj fazi svoje analize, pri ispitivanju usklađenosti mjera s člankom 5. stavkom 1. (*Rozhkov protiv Rusije (br. 2)*, stavak 74.).

9. Pojam lišenja slobode u smislu članka 5. stavka 1. sadrži i *objektivni element* zadržavanja osobe u određenom ograničenom prostoru tijekom znatnog vremenskog razdoblja i dodatni *subjektivni element* kada osoba nije dala valjan pristanak za takvo zadržavanje (*Storck protiv Njemačke*, stavak 74.; *Stanev protiv Bugarske* [VV], stavak 117.).

10. Relevantni objektivni čimbenici koje je potrebno uzeti u obzir uključuju mogućnost napuštanja ograničenog područja, stupanj nadzora i kontrole nad kretanjem osobe, stupanj izolacije i dostupnost društvenih kontakata (*Guzzardi protiv Italije*, stavak 95.; *H.M. protiv Švicarske*, stavak 45.; *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 91.; *Storck protiv Njemačke*, stavak 73.).

11. Kada činjenice ukazuju na lišenje slobode u smislu članka 5. stavka 1., relativno kratko trajanje pritvora ne utječe na taj zaključak (*Rantsev protiv Cipra i Rusije*, stavak 317.; *Iskandarov protiv Rusije*, stavak 140.).

12. Element prisile u vršenju policijskih ovlasti zaustavljanja i pretraživanja ukazuje na lišenje slobode, bez obzira na kratko trajanje mjere (*Krupko i drugi protiv Rusije*, stavak 36.; *Foka protiv Turske*, stavak 78.; *Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 57.; *Shimovolos protiv Rusije*, stavak 50.; *Brega i drugi protiv Moldavije*, stavak 43.).

13. Činjenica da osoba nije vezana lisicama, smještena u ćeliju niti joj je na drugi način fizički ograničeno kretanje ne predstavlja odlučujući čimbenik u utvrđivanju postojanja lišenja slobode (*M.A. protiv Cipra*, stavak 193.).

14. Pravo na slobodu previše je važno u demokratskom društvu da bi se dopustilo da osoba ostane bez zaštite koju pruža Konvencija samo zato što je možda sama pristala da bude pritvorena, posebice kad ta osoba nije pravno sposobna dati svoj pristanak za predloženu mjeru ili se s njom ne složiti (*H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 90.; *Stanev protiv Bugarske* [VV], stavak 119.; vidi također predmet *N. protiv Rumunjske*, stavci 165. - 167., u kojem je utvrđeno da je produljeni pritvor podnositelja zahtjeva nakon donošenja odluke kojom je naloženo njegovo puštanje na slobodu bio proizvoljan iako je podnositelj zahtjeva pristao ostati u pritvoru dok socijalne službe ne pronađu odgovarajuće rješenje za njegovu situaciju).

15. Činjenica da osoba nije pravno sposobna ne znači nužno da ne može razumjeti i pristati na određenu situaciju (*ibid.*, stavak 130.; *Shtukaturov protiv Rusije*, stavci 107. - 09.; *D.D. protiv Litve*, stavak 150.).

C. Mjere usvojene u zatvoru

16. Ne može se smatrati da stegovne mjere određene u zatvoru, a koje utječu na uvjete pritvora, predstavljaju lišenje slobode. Takve se mjere u uobičajenim okolnostima moraju smatrati izmjenama uvjeta zakonitog pritvaranja te su izvan opsega članka 5. stavka 1. Konvencije (*Bollan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.); vidi također predmet *Munjaz protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, u kojem izdvajanje podnositelja zahtjeva u bolnicu s visokim stupnjem sigurnosti nije predstavljalo daljnje lišenje slobode).

D. Sigurnosne provjere putnika u zračnom prometu

17. Ako granični službenici za vrijeme granične kontrole u zračnoj luci zaustave putnika kako bi razjasnili njegovu situaciju i ako to pritvaranje ne prekorači vrijeme koje je nužno za poštivanje relevantnih formalnosti, ne otvaraju se pitanja na temelju članka 5. Konvencije (*Gahramanov protiv Azerbajdžana* (odl.), stavak 41.; vidi, suprotno tome, predmet *Kasparov protiv Rusije* u kojem je pritvor podnositelja zahtjeva u trajanju od pet sati značajno prekoračio vrijeme nužno za provjeru formalnosti

Vodič kroz članak 5. Konvencije – Pravo na slobodu i sigurnost
obično vezanih uz putovanje u zračnom prometu).

E. Lišenje slobode izvan formalnog uhićenja i pritvaranja

18. Pitanje primjenjivosti članka 5. otvorilo se u različitim okolnostima, uključujući sljedeće:

- smještaj osoba u psihijatrijske ustanove ili ustanove socijalne skrbi (*De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije*; *Nielsen protiv Danske*; *H.M. protiv Švicarske*; *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; *Storck protiv Njemačke*; *A. i drugi protiv Bugarske*; *Stanev protiv Bugarske* [VV]);
- držanje osobe u tranzitnim područjima u zračnim lukama (*Amuur protiv Francuske*; *Shamsa protiv Poljske*; *Mogoş i drugi protiv Rumunjske* (odl.); *Mahdid i Haddar protiv Austrije* (odl.); *Riad i Idiab protiv Belgije*);
- ispitivanje u policijskoj postaji (*Cazan protiv Rumunjske*; *I.I. protiv Bugarske*; *Osypenko protiv Ukrajine*; *Salayev protiv Azerbajdžana*; *Farhad Aliyev protiv Azerbajdžana*; *Creangă protiv Rumunjske* [VV]);
- zaustavljanja i pretraživanja od strane policije (*Foka protiv Turske*; *Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; *Shimovolos protiv Rusije*);
- pretraga doma (*Stănculeanu protiv Rumunjske*);
- policijska pratnja (*Rozhkov protiv Rusije* (br. 2); *Tsvetkova i drugi protiv Rusije* *);
- mjere za kontrolu mase ljudi koje je policija usvojila zbog javnog reda (*Austin i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV]);
- kućni pritvor (*Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV]; *Mancini protiv Italije*; *Lavents protiv Latvije*; *Nikolova protiv Bugarske* (br. 2); *Dacosta Silva protiv Španjolske*);
- držanje migranata koji putuju morem u prihvatnim objektima i na brodovima (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV]);
- držanje nezakonitih migranata u objektima u žarišnim točkama za azil (*J.R. i drugi protiv Grčke*).

F. Pozitivne obveze u pogledu lišenja slobode

19. Člankom 5. stavkom 1. prvom rečenicom propisana je pozitivna obveza države ne samo da se suzdrži od aktivnog kršenja predmetnih prava nego i da poduzme odgovarajuće korake kako bi osigurala zaštitu od nezakonitog miješanja u ta prava za sve osobe unutar svoje nadležnosti (*El-Masri protiv bivše jugoslavenske republike Makedonije* [VV], stavak 239.).

20. Stoga je država dužna poduzeti mjere kojima će osigurati učinkovitu zaštitu ranjivih osoba, uključujući razumne korake kako bi spriječila lišenje slobode o kojem vlasti imaju ili trebaju imati saznanja (*Storck protiv Njemačke*, stavak 102.).

21. Odgovornost države nastaje ako država prešutno dopusti lišenje slobode osobe od strane privatnih osoba ili ne zaustavi tu situaciju (*Riera Blume i drugi protiv Španjolske*; *Rantsev protiv Cipra i Rusije*, stavci 319. - 21.; *Medova protiv Rusije*, stavci 123. - 25.).

II. Zakonitost pritvora na temelju članka 5. stavka 1.

A. Svrha članka 5.

22. Ključna svrha članka 5. jest spriječiti proizvoljno ili neopravdano lišenje slobode (*McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 30.). Pravo na slobodu i sigurnost od najveće je važnosti u „demokratskom društvu“ u smislu Konvencije (*Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], stavak 76.; *Ladent protiv Poljske*, stavak 45., 18. ožujka 2008.).

23. Sud stoga smatra da nepriznato pritvaranje pojedinca predstavlja potpuno negiranje jamstava od temeljne važnosti sadržanih u članku 5. Konvencije i najtežu povredu toga članka (*El-Masri protiv bivše jugoslavenske republike Makedonije* [VV], stavak 233.; *Al Nashiri protiv Poljske*, stavak 529.; *Belozorov protiv Rusije i Ukrajine*, stavak 113.). Izostanak evidencije o pitanjima kao što su datum, vrijeme i mjesto pritvora, ime pritvorenika, razlozi pritvaranja i ime osobe koja ga je izvršila mora se smatrati nespojivim, *inter alia*, sa samom svrhom članka 5. Konvencije (*Kurt protiv Turske*, stavak 125.). Također je nespojiv sa zahtjevom zakonitosti na temelju Konvencije (*Anguelova protiv Bugarske*, stavak 154.).

24. Nijedno lišenje slobode neće biti zakonito ako nije obuhvaćeno jednom od dopuštenih osnova navedenih u točkama (a) do (f) članka 5. stavka 1. (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 88.).

U sudskoj praksi moguće je identificirati tri linije rasuđivanja: iscrpnost izuzetaka koji se moraju strogo tumačiti i koji ne omogućuju širok spektar opravdanja na temelju drugih odredbi (posebice članaka 8. do 11. Konvencije); ponovljeni naglasak na zakonitosti pritvora, i postupovnoj i materijalnoj, koja zahtijeva savjesno pridržavanje vladavine prava; te važnost žurnosti ili brzine potrebnih sudskih kontrola (na temelju članka 5. stavaka 3. i 4.) (*Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], stavak 84.).

25. U pogledu pritvaranja tijekom međunarodnog oružanog sukoba, zaštitne mjere na temelju članka 5. moraju se tumačiti i primjenjivati uzimajući u obzir kontekst i odredbe međunarodnog humanitarnog prava (*Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 103. - 106.).

26. Ako se određeni primjer lišenja slobode ne uklapa u granice neke od točaka članka 5., kako ih tumači Sud, ne može se prisilno uklopiti pozivanjem na potrebu za uspostavljanjem ravnoteže između interesa države i interesa pritvorenika (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], stavak 298.).

B. Poštivanje nacionalnog prava

27. Kako bi se ispunila pretpostavka zakonitosti, pritvor mora biti „u skladu s postupkom propisanim zakonom“.

Konvencija u biti upućuje na nacionalno pravo, ali, prema potrebi, i na druge primjenjive pravne standarde, uključujući one koji proizlaze iz međunarodnog prava (*Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], stavak 79; *Toniolo protiv San Marina i Italije*, stavak 46.) ili europskog prava (predmeti *Paci protiv Belgije*, stavak 64. i *Pirozzi protiv Belgije*, stavci 45. - 46., koji se odnose na pritvor na temelju europskog uhidbenog naloga). U svim slučajevima njom se utvrđuje obveza poštivanja materijalnih i postupovnih pravila dotičnih prava (*ibid.*)

28. Primjerice, Sud je utvrdio da je došlo do povrede članka 5. kada vlasti nisu podnijele zahtjev za produljenjem rješenja o određivanju pritvora u zakonom propisanom roku (*G.K. protiv Poljske*, stavak 76.). Suprotno tome, navodno kršenje okružnice o načinu obavljanja istrage određene vrste kaznenih djela nije dovelo do poništavanja domaće pravne osnove za uhićenje i naknadni pritvor (*Talat Tepe protiv Turske*, stavak 62.). Kada je raspravni sud odbio pustiti na slobodu podnositelja zahtjeva unatoč odluci Ustavnog suda kojom je utvrđeno da je pritvor nezakonit, nije se moglo smatrati da je produljeni pritvor podnositelja zahtjeva „u skladu s postupkom propisanim zakonom“ (*Sahin Alpay protiv Turske*, stavak 118.; *Mehmet Hasan Altan protiv Turske**, stavak 139.).

C. Preispitivanje usklađenosti s nacionalnim pravom

29. Iako je obično prvenstveno na nacionalnim vlastima, posebice sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo, to se stajalište razlikuje u odnosu na predmete u kojima nepoštivanje tog prava dovodi do povrede Konvencije. U predmetima u kojima se u pitanje dovodi članak 5. stavak 1. Konvencije, Sud mora izvršiti određenu ovlast preispitivanja poštivanja nacionalnog prava (*Creangă protiv Rumunjske* [VV], stavak 101.; *Baranowski protiv Poljske*, stavak 50.; *Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 41.). Pritom, Sud mora imati na umu pravnu situaciju kakva je bila u relevantno vrijeme (*Włoch protiv Poljske*, stavak 114.).

D. Opća načela

30. Zahtjev zakonitosti nije zadovoljen samo pukim poštivanjem mjerodavnog domaćeg prava; samo domaće pravo mora biti u skladu s Konvencijom, uključujući i s općim načelima izraženim ili implicitno sadržanim u njoj (*Plesó protiv Mađarske*, stavak 59.).

Opća načela implicitno sadržana u Konvenciji na koja upućuje sudska praksa na temelju članka 5. stavka 1. jesu načelo vladavine prava te, vezano uz potonje, načelo pravne sigurnosti, načelo razmjernosti i načelo zaštite od proizvoljnosti koja je, štoviše, upravo cilj članka 5. (*Simons protiv Belgije* (odl.), stavak 32.).

E. Načelo pravne sigurnosti

31. Kada je riječ o lišenju slobode, od posebne je važnosti poštivanje načela pravne sigurnosti. Stoga je ključno da su uvjeti za lišenje slobode na temelju domaćeg prava jasno definirani i da je samo pravo predvidljivo u svojoj primjeni kako bi se zadovoljio standard „zakonitosti“ propisan Konvencijom, a koji zahtijeva da pravo bude dovoljno precizno kako bi omogućilo – po potrebi uz odgovarajući savjet – da osoba predvidi, u mjeri razumnoj u danim okolnostima, posljedice koje određeno djelo može uzrokovati (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 92.; *Del Río Prada protiv Španjolske* [VV], stavak 125.; *Creangă protiv Rumunjske*, stavak 120.; *Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], stavak 80.).

32. Članak 5. stavak 1. stoga ne upućuje samo natrag na domaće pravo; on se također odnosi na „kvalitetu prava“ koja podrazumijeva da, kad nacionalno pravo dozvoljava lišenje slobode, ono mora biti dovoljno pristupačno, precizno i predvidljivo u svojoj primjeni. Čimbenici bitni za ovu procjenu „kvalitete prava“ – koji se u nekim slučajevima nazivaju „mjerama zaštite od proizvoljnosti“ – uključuju postojanje jasnih pravnih odredbi za određivanje pritvora, produljenje pritvora i određivanje rokova za pritvor; te postojanje učinkovitog pravnog sredstva kojim podnositelj zahtjeva može osporiti „zakonitost“ i „trajanje“ produljenog pritvora (*J.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 77.).

33. Primjerice, praksa zadržavanja osobe u pritvoru na temelju optužnice bez posebne osnove u nacionalnom zakonodavstvu ili sudskoj praksi protivna je članku 5. stavku 1. (*Baranowski protiv Poljske*, stavci 50. - 58.). Isto tako, praksa automatskog produljenja pritvora bez ikakvih preciznih zakonodavnih osnova protivna je članku 5. stavku 1. (*Svipsta protiv Latvije*, stavak 86.). Suprotno tome, produljeni pritvor osobe na temelju naloga optužnog vijeća kojim se zahtijeva daljnja istraga, bez donošenja formalnog rješenja o određivanju pritvora, nije predstavljao povredu tog članka (*Laumont protiv Francuske*, stavak 50.).

34. Odredbe koje domaće vlasti tumače na nedosljedan i međusobno isključiv način također ne zadovoljavaju standard „kvalitete prava“ koji zahtijeva Konvencija (*Nasrullojev protiv Rusije*, stavak 77.; *Ječius protiv Litve*, stavci 53. - 59.). Međutim, u nedostatku bilo kakve sudske prakse, Sud nije pozvan dati svoje tumačenje nacionalnog prava. Stoga možda neće biti voljan zaključiti da nacionalni sudovi nisu postupali u skladu s postupkom propisanim zakonom (*Włoch protiv Poljske*, stavci 114. - 16.; *Winterwerp protiv Nizozemske*, stavci 48. - 50.).

35. Iako su diplomatske note izvor međunarodnog prava, pritvaranje posade na temelju takvih nota nije zakonito u smislu članka 5. stavka 1. Konvencije ukoliko nisu dovoljno precizne i predvidljive. Konkretno, nedostatak posebnog upućivanja na potencijalno uhićenje i pritvaranje članova posade bit će u suprotnosti sa zahtjevima pravne sigurnosti i predvidljivosti na temelju članka 5. stavka 1. Konvencije (*Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], stavci 96. - 100.).

F. Nema proizvoljnosti

36. Isto tako, svako lišenje slobode treba biti u skladu sa svrhom zaštite osobe od proizvoljnosti (*Witold Litwa protiv Poljske*, stavak 78.).

37. Pojam „proizvoljnosti“ iz članka 5. stavka 1. proteže se dalje od samog nepoštovanja domaćeg prava, tako da lišenje slobode može biti zakonito u smislu domaćeg prava, ali i dalje proizvoljno te tako protivno Konvenciji (*Creangă protiv Rumunjske*, stavak 84.; *A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 164.).

38. Pojam proizvoljnosti razlikuje se u određenoj mjeri ovisno o dotičnoj vrsti pritvora. Sud je naveo da bi moglo doći do proizvoljnosti ako kod vlasti postoji element loše vjere ili prijevare; ako nalog za pritvaranje i izvršenje pritvaranja nisu istinski sukladni svrsi ograničenja dopuštenih mjerodavnom točkom članka 5. stavka 1.; ako nije bilo veze između osnove za dopušteno lišenje slobode na koju se poziva i mjesta i uvjeta pritvora; i ako nije postojao odnos razmjernosti između osnove za pritvor na koju se poziva i predmetnog pritvora (za detaljni pregled ključnih načela vidi predmete *James, Wells i Lee protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 191. - 95.; *Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 68. - 74.).

39. Brzina kojom domaći sudovi zamjenjuju rješenja o određivanju pritvora koja su ili istekla ili je utvrđeno da su neispravna jest daljnji relevantan element pri ocjeni treba li se pritvor neke osobe smatrati proizvoljnim (*Mooren protiv Njemačke* [VV], stavak 80.). Prema tome, Sud je smatrao, u kontekstu točke (c), da razdoblje od manje od mjesec dana između isteka prvotnog rješenja o određivanju pritvora i izdavanja novoga, obrazloženog rješenja o određivanju pritvora nakon vraćanja predmeta na ponovljeni postupak sa žalbenog suda nižem sudu nije učinilo pritvor podnositelja zahtjeva proizvoljnim (*Minjat protiv Švicarske*, stavci 46. i 48.). Suprotno tome, utvrđeno je da je razdoblje od više od godinu dana nakon vraćanja predmeta na ponovljeni postupak sa žalbenog suda nižem sudu, u kojem je podnositelj zahtjeva ostao u stanju neizvjesnosti glede osnova njegovoga pritvora, zajedno s nepostojanjem roka u kojem je niži sud trebao preispitati njegov pritvor, učinilo pritvor podnositelja zahtjeva proizvoljnim (*Khudoyorov protiv Rusije*, stavci 136. - 37.).

G. Sudski nalog

40. Razdoblje pritvora u načelu je „zakonito“ ako se temelji na sudskom nalogu. Pritvor na temelju naloga za koji viši sud naknadno utvrdi da je nezakonit može i dalje biti valjan prema domaćem pravu (*Bozano protiv Francuske*, stavak 55.). Pritvor može ostati u skladu s „postupkom propisanim zakonom“ iako su domaći sudovi priznali da je bilo nedostataka u postupku za određivanje pritvora, ali su smatrali da je pritvor ipak zakonit (*Erkalo protiv Nizozemske*, stavci 55. - 56.). Prema tome, čak i nedostaci u rješenju o određivanju pritvora ne čine nužno temeljno razdoblje pritvora nezakonitim u smislu članka 5. stavka 1. (*Yefimenko protiv Rusije*, stavci 102. - 08.; *Ječius protiv Litve*, stavak 68.; *Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 42. - 47.).

41. Sud razlikuje postupke domaćih sudova koji su u njihovoj nadležnosti i one koji su izvan njihove nadležnosti (*ibid.*, stavci 43. et seq.). Utvrđeno je da su rješenja o određivanju pritvora

ex facie nevažeća u slučajevima kada zainteresirana stranka nije dobila propisnu obavijest o ročištu (*Khudoyorov protiv Rusije*, stavak 129.), kad domaći sudovi nisu proveli istragu o financijskim sredstvima obveznu prema nacionalnom zakonodavstvu (*Lloyd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 108. i 116.), ili kad niži sudovi nisu pravilno razmotrili alternative zatvoru (*ibid.*, stavak 113.). S druge strane, u slučajevima u kojima nije bilo dokaza da postupanje nacionalnih sudova predstavlja „tešku i očiglednu nepravilnost“, Sud je presudio da je pritvor bio zakonit (*ibid.*, stavak 114.).

H. Obrazloženje odluka i pretpostavka neproizvoljnosti

42. Odsutnost ili nedostatak obrazloženja u rješenjima o određivanju pritvora jedan je od elemenata koje Sud uzima u obzir pri ocjeni zakonitosti pritvora na temelju članka 5. stavka 1. Stoga, odsutnost *bilo kakve* osnove koju bi tijela sudbene vlasti pružila u svojim odlukama kojima dopuštaju pritvaranje tijekom duljeg vremenskog razdoblja može biti nespojiva s načelom zaštite od proizvoljnosti sadržanim u članku 5. stavku 1. (*Stasaitis protiv Litve*, stavci 66. - 67.). Isto tako, odlukom koja je krajnje lakonska i u kojoj se ne poziva ni na koju pravnu odredbu prema kojoj bi pritvor podnositelja zahtjeva bio dozvoljen nije osigurana dovoljna zaštita od proizvoljnosti (*Khudoyorov protiv Rusije*, stavak 157.).

43. Međutim, Sud može smatrati da je pritvor podnositelja zahtjeva u skladu s domaćim zakonodavstvom unatoč nedostatku obrazloženja u rješenju o određivanju pritvora ako su nacionalni sudovi bili uvjereni da su postojale određene osnove za pritvor podnositelja zahtjeva (*Minjat protiv Švicarske*, stavak 43.). Nadalje, u slučajevima u kojima su domaći sudovi ukinuli rješenje o određivanju pritvora zbog nedostatka obrazloženja, ali su smatrali da postoje određene osnove za pritvor podnositelja zahtjeva, činjenica da su odbili naložiti puštanje pritvorenika na slobodu i vraćanje predmeta na ponovljeni postupak nižim sudovima radi utvrđivanja zakonitosti pritvora nije predstavljala povredu članka 5. stavka 1. (*ibid.*, stavak 47.).

44. Do povrede članka 5. stavka 1. došlo je u slučajevima u kojima je, uz pritvaranje, došlo do propusta u određivanju njegovog trajanja. Međutim, ne postoji obveza nacionalnih sudova da odrede trajanje pritvora u svojim odlukama bez obzira na to kako je to pitanje uređeno u domaćem pravu (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], stavak 199.; *Oravec protiv Hrvatske*, stavak 55.). Postojanje ili odsutnost vremenskih rokova jedan je od brojnih čimbenika koje Sud može uzeti u obzir u svojoj sveukupnoj ocjeni je li domaće pravo bilo predvidljivo u svojoj primjeni i je li pružilo jamstva protiv proizvoljnog pritvaranja (*J.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 90.; *Meloni protiv Švicarske*, stavak 53.).

45. Štoviše, vlasti bi trebale razmotriti manje ograničavajuće mjere od pritvaranja (*Ambruszkiewicz protiv Poljske*, stavak 32.).

I. Neki prihvatljivi postupovni nedostaci

46. Za sljedeće postupovne nedostatke utvrđeno je da ne čine pritvor podnositelja zahtjeva nezakonitim:

- propust slanja službene obavijesti optuženiku o rješenju o određivanju pritvora nije predstavljao „tešku i očiglednu nepravilnost“ u iznimnom smislu navedenom u sudskoj praksi s obzirom na to da su vlasti istinski smatrale da je podnositelj obaviješten o tom rješenju (*Marturana protiv Italije*, stavak 79.; no vidi predmet *Voskuil protiv Nizozemske*, u kojem je Sud utvrdio povredu kada obavijest o rješenju nije dostavljena u roku propisanom zakonom: dostavljena je u roku od tri dana umjesto dvadeset i četiri sata);
- administrativna pogreška u nalogu za uhićenje ili rješenju o određivanju pritvora koju je kasnije ispravilo tijelo sudbene vlasti (*Nikolov protiv Bugarske*, stavak 63.; *Douiyeb protiv Nizozemske* [VV], stavak 52.);
- zamjena formalne osnove za pritvor podnositelja zahtjeva s obzirom na činjenice koje su sudovi naveli u prilog svojim zaključcima (*Gaidjurgis protiv Litve* (odl.)). Međutim,

propust u pružanju dostatnih razloga za takvu zamjenu može navesti Sud da zaključi da je došlo do povrede članka 5. stavka 1. (*Calmanovici protiv Rumunjske*, stavak 65.).

J. Odgoda u izvršavanju naloga za puštanje na slobodu

47. Nezamislivo je da u državi podložnoj vladavini prava osoba i dalje bude lišena slobode unatoč postojanju sudskog naloga za puštanje na slobodu (*Assanidze protiv Gruzije* [VV], stavak 173.). Sud, međutim, priznaje da su određene odgode u izvršavanju odluke o puštanju pritvorenika na slobodu razumljive i često neizbježne. Ipak, nacionalne vlasti moraju nastojati svesti ih na najmanju moguću mjeru (*Giulia Manzoni protiv Italije*, stavak 25.).

Administrativne formalnosti vezane uz puštanje na slobodu ne mogu predstavljati opravdanje za odgodu dužu od nekoliko sati (predmet *Ruslan Yakovenko protiv Ukrajine*, stavak 68., u kojem je došlo do odgode u trajanju od dva dana, i predmet *Quinn protiv Francuske*, stavci 39. - 43., koji se odnosi na odgodu u izvršavanju odluke o puštanju podnositelja na slobodu „bez odlaganja“ u trajanju od jedanaest sati.)

III. Ovlaštena lišenja slobode na temelju članka 5. stavka 1.

A. Pritvor nakon presude

Članak 5. stavak 1. točka (a) Konvencije

„1. ... Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:
(a) ako je zatvoren u skladu sa zakonom nakon presude nadležnog suda;

HUDOC ključne riječi

Lišenje slobode (5-1) – Postupak propisan zakonom (5-1) – Zakonito uhićenje ili pritvaranje (5-1)
Presuda (5-1-a) – Nakon presude (5-1-a) – Nadležan sud (5-1-a)

1. Postojanje presude

48. Članak 5. stavak 1. točka (a) primjenjuje se na bilo koju „presudu“ koju je izrekao sud, a koja rezultira lišenjem slobode, bez obzira na pravni karakter djela za koje je osoba proglašena krivom, bilo da je to djelo okvalificirano kao kazneno djelo ili stegovni prekršaj prema unutarnjem pravu predmetne države (*Engel i drugi protiv Nizozemske*, stavak 68.; *Galstyan protiv Armenije*, stavak 46.).

49. Taj pojam označava i utvrđenje krivnje i određivanje kazne ili druge mjere koja uključuje lišenje slobode (*Del Río Prada protiv Španjolske* [VV], stavak 125.; *James, Wells i Lee protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 189.; *M. protiv Njemačke*, stavak 87.; *Van Droogenbroeck protiv Belgije*, stavak 35.; *B. protiv Austrije*, stavak 38.).

50. Pitanja prikladnog izricanja kazne u načelu su izvan opsega Konvencije. Nije uloga Suda da odluči koje je odgovarajuće razdoblje pritvora primjenjivo na određeno djelo. Međutim, mjere koje se odnose na izvršenje kazne ili njezino prilagođavanje mogu utjecati na pravo na slobodu zaštićeno člankom 5. stavkom 1. budući da stvarno trajanje lišenja slobode ovisi o njihovoj primjeni (*Aleksandr Aleksandrov protiv Rusije**, § 22; *Khamtokhu i Aksenchik protiv Rusije* [VV], stavci 55. - 56.).

51. Ova odredba ne sprječava države ugovornice u izvršavanju naloga za pritvaranje koje su odredili nadležni sudovi izvan njihovog teritorija (*X. protiv Njemačke*, odluka Komisije od 14. prosinca 1963.). Iako države ugovornice nisu dužne provjeriti je li postupak u stranoj državi koji je doveo do osuđujuće presude bio u skladu sa svim zahtjevima članka 6. (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske*, stavak 110.), osuđujuća presuda ne može biti rezultat očitog uskraćivanja pravde (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 461.). Ako je presuda rezultat postupka koji je bio „očigledno suprotan odredbama članka 6. ili načelima sadržanim u njemu“, posljedično lišenje slobode ne bi bilo opravdano na temelju članka 5. stavka 1. točke (a) (vidi predmet *Willcox i Hurford protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), stavak 95., koji sadrži primjere oblika poštenosti koji predstavljaju očito uskraćivanje pravde; predmet *Stoichkov protiv Bugarske*, stavci 56. - 58., koji se odnosi na primjenu ovog načela na domaći postupak).

2. Nadležan sud

52. Pojmom „sud“ označena su tijela koja posjeduju ne samo temeljne osobine, od kojih je najvažnija neovisnost od izvršne vlasti i stranaka u predmetu, već i jamstva sudskog postupka (*Weeks protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 61.; *De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije*, stavak 78.). Međutim, oblici postupka ne moraju nužno biti jednaki u svim predmetima u kojima je potrebna sudska intervencija. Kako bi se odredilo pruža li postupak odgovarajuća jamstva, potrebno je voditi računa o određenoj prirodi okolnosti u kojima se taj postupak vodi (*ibid.*).

53. Osim toga, predmetno tijelo ne mora imati samo savjetodavne funkcije, već mora imati nadležnost za odlučivanje o zakonitosti pritvora i davanje naloga za puštanje na slobodu ako je pritvor nezakonit (*X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 61.; *Weeks protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 61.).

54. Sud nije „nadležan“ ako njegov sastav nije „ustanovljen zakonom“ (*Yefimenko protiv Rusije*, stavci 109. - 11.).

3. Pritvor mora uslijediti „nakon“ osuđujuće presude

55. Izraz „nakon“ ne znači samo da pritvor mora uslijediti nakon osuđujuće presude u vremenskom smislu: osim toga, pritvor mora biti posljedica osuđujuće presude, mora uslijediti nakon osuđujuće presude i ovisiti o osuđujućoj presudi ili do njega mora doći na temelju osuđujuće presude. Ukratko, mora postojati dovoljna uzročno-posljedična veza između osuđujuće presude i predmetnog lišenja slobode (*James, Wells i Lee protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 189.; *Monnell i Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 40.; *Del Río Prada protiv Španjolske* [VV], stavak 124.).

56. Međutim, protekom vremena uzročno-posljedična veza postupno postaje slabija te se na kraju može i prekinuti ako dođe do situacije u kojoj se odluka o nepuštanju na slobodu i o ponovnom pritvaranju (uključujući produljenje preventivnog pritvora) temelji na osnovama koje nisu vezane uz ciljeve zakonodavstva ili suda ili na ocjeni koja je bila nerazumna u smislu tih ciljeva. U tim okolnostima, pritvor koji je bio zakonit na početku pretvorio bi se u lišenje slobode koje je proizvoljno i, stoga, nespojivo s člankom 5. (*ibid.*, stavak 124.; i *H.W. protiv Njemačke*, stavak 102.; predmet *M. protiv Njemačke*, stavak 88., za produljeni preventivni pritvor).

57. Sud je utvrdio da su razni oblici preventivnog pritvora izvan zatvorske kazne predstavljali pritvor podnositelja zahtjeva „nakon presude nadležnog suda“. U tim okolnostima dotični pritvor nije bio dio kazne, već je uslijedio iz druge „mjere koja uključuje lišenje slobode“ (vidi *Ruslan Yakovenko protiv Ukrajine*, stavak 51. s daljnjim referencama).

58. Odluka da se pritvorenik ne pusti na slobodu može postati suprotna ciljevima rješenja o određivanju pritvora koje je izdao sud koji izriče kaznu ako je dotična osoba i dalje pritvorena zbog rizika da će ponoviti kazneno djelo, ali je istovremeno lišena potrebnih sredstava, kao što je primjerena terapija, kojima bi dokazala da više nije opasna (*Klinkenbuß protiv Njemačke*, stavak 47.).

59. Razumnost odluke o produljenju pritvora osobe kako bi se zaštitila javnost dovedena je u pitanje u slučajevima u kojima su domaći sudovi jasno imali na raspolaganju nedostatne elemente koji bi opravdali zaključak da je dotična osoba još uvijek opasna za javnost, osobito zbog toga što sudovi nisu pribavili neophodne i dovoljno nedavne stručne savjete. Na pitanje je li medicinsko vještačenje bilo dovoljno nedavno Sud ne odgovara na statički način, već to pitanje ovisi o specifičnim okolnostima predmeta, osobito o tome je li došlo do potencijalno značajnih promjena u situaciji podnositelja zahtjeva od posljednjeg pregleda od strane stručnjaka (*D.J. protiv Njemačke*, stavci 59. - 61., 7. rujna 2017.).

60. Smatra se da je okrivljenik pritvoren „nakon presude nadležnog suda“ u smislu članka 5. stavka 1. točke (a) nakon što je presuda donesena u prvom stupnju, čak i ako još nije izvršiva i još uvijek je podložna žalbi (*Ruslan Yakovenko protiv Ukrajine*, stavak 46.). Izraz „nakon presude“ ne može se tumačiti tako da je ograničen na slučajeve kada je osuđujuća presuda pravomoćna jer bi se time isključilo uhićenje osuđenih osoba koje su se pojavile na suđenju dok su još uvijek bile na slobodi. Ne može se zanemariti činjenica da je krivnja osobe koja je pritvorena tijekom žalbenog postupka ili postupka preispitivanja utvrđena tijekom suđenja provedenog u skladu s pretpostavkama članka 6. (*Wemhoff protiv Njemačke*, stavak 9.).

61. Članak 5. stavak 1. točka (a) primjenjuje se u slučajevima u kojima su duševno poremećene osobe pritvorene u psihijatrijske ustanove nakon osuđujuće presude (*Klinkenbuß protiv Njemačke*, stavak 49.; *Radu protiv Njemačke*, stavak 97.; *X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 39.). Međutim, neće se primjenjivati na takve slučajeve nakon oslobađajuće presude (*Luberti protiv Italije*, stavak 25.).

4. Utjecaj žalbenog postupka

62. Razdoblje pritvora u načelu će biti „zakonito“ ako se izvršava sukladno sudskom nalogu. Naknadno utvrđenje da je sud pogriješio prema domaćem pravu pri donošenju naloga neće nužno naknadno utjecati na valjanost razdoblja pritvora u međuvremenu. Tijela u Strasbourgu odbijaju potvrditi zahtjeve osoba osuđenih za kaznena djela koje prigovaraju da su domaći žalbeni sudovi utvrdili da su se njihove osuđujuće presude ili kazne temeljile na činjeničnim ili zakonskim pogreškama (*Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 42.). Međutim, pritvor nakon osude nezakonit je kad nema osnova u domaćem pravu ili je proizvoljan (*Tsirlis i Kouloumpas protiv Grčke*, stavak 62.).

B. Pritvor zbog nepoštovanja sudskog naloga ili pravne obveze

Članak 5. stavak 1. točka (b) Konvencije

„1. ... Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

...

(b) ako je zakonito uhićen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga ili radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obveze;

HUDOC ključne riječi

Lišenje slobode (5-1) – Postupak propisan zakonom (5-1) – Zakonito uhićenje ili pritvaranje (5-1)

Zakonit sudski nalog (5-1-b) – Nepoštovanje sudskog naloga (5-1-b) – Osiguranje izvršenja zakonom propisane obveze (5-1-b)

1. Nepoštovanje sudskog naloga

63. S obzirom na odabir izraza u prvom dijelu članka 5. stavka 1. točke (b), pretpostavlja se da je osoba koja je uhićena ili pritvorena imala priliku poštovati sudski nalog, a to nije učinila (*Beiere protiv Latvije*, stavak 49.).

64. Osobe se ne mogu smatrati odgovornima za nepoštovanje sudskih naloga ako o njima nikada nisu bile obaviještene (*ibid.*, stavak 50.).

65. Odbijanje neke osobe da se podvrgne određenim mjerama ili da slijedi određeni postupak prije nego što joj to naloži nadležni sud nema nikakvu pretpostavljenu vrijednost u odlukama o poštovanju takvog sudskog naloga (*Petukhova protiv Rusije*, stavak 59.).

66. Domaće vlasti moraju postići poštnu ravnotežu između važnosti osiguranja poštovanja zakonitog naloga suda u demokratskom društvu i važnosti prava na slobodu. Čimbenici koje je potrebno uzeti u obzir uključuju svrhu naloga, izvedivost poštovanja naloga i trajanje pritvora. Pitanje razmjernosti od posebnog je značaja u sveukupnoj slici (*Gatt protiv Malte*, stavak 40.).

67. Organi Konvencije primjenjuju prvi dio članka 5. stavka 1. točke (b) na predmete koji se odnose na, primjerice, neplaćanje novčane kazne (*Velinov protiv bivše jugoslavenske republike Makedonije; Airey protiv Irske*, odluka Komisije), odbijanje liječničkog pregleda u pogledu mentalnog zdravlja (*X. protiv Njemačke*, odluka Komisije od 10. prosinca 1975.) ili krvnih pretraga koje je naredio sud (*X. protiv Austrije*, odluka Komisije), nepoštivanje ograničenja vezanih uz boravište (*Freda protiv Italije*, odluka Komisije), nepoštivanje odluke o predaji djece roditelju (*Paradis protiv Njemačke* (odl.)), nepoštivanje uvjetne kazne (*binding-over order*) (*Steel i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*), kršenje uvjeta za puštanje uz jamčevinu (*Gatt protiv Malte*) i zadržavanje u psihijatrijskoj bolnici (predmeti *Trutko protiv Rusije* i *Beiere protiv Latvije*, u kojima u domaćim postupcima nisu pružena dovoljna jamstva protiv proizvoljnosti).

2. Ispunjenje obveze propisane zakonom

68. Drugi dio članka 5. stavka 1. točke (b) dopušta pritvaranje samo kako bi se „osiguralo izvršenje“ bilo koje obveze propisane zakonom. Stoga mora postojati neizvršena obveza koja se odnosi na dotičnu osobu, a svrha uhićenja i pritvaranja mora biti osiguranje izvršenja te obveze, a ne kažnjavanje. Čim se ispuni relevantna obveza, prestaje postojati osnova za pritvor na temelju članka 5. stavka 1. točke (b) (*Vasileva protiv Danske*, stavak 36.).

69. Članak 5. stavak 1. točka (b) upućuje natrag na domaće pravo kao sadržaj obveze, kao i na postupak kojeg se treba pridržavati za određivanje i poštovanje te obveze (*Rozhkov protiv Rusije (br. 2)*, stavak 89.)

70. Obveza mora biti specifična i konkretna (*Ciulla protiv Italije*, stavak 36.). Široko tumačenje imalo bi posljedice nespojive s pojmom vladavine prava (*Engel i drugi protiv Nizozemske*, stavak 69.; *Iliya Stefanov protiv Bugarske*, stavak 72.).

71. Obveza da se ne počini kazneno djelo može se smatrati „specifičnom i konkretnom“ samo ako su mjesto i vrijeme neposrednog počinjenja kaznenog djela i njegove potencijalne žrtve dovoljno određene. U kontekstu dužnosti suzdržavanja od djelovanja, nasuprot dužnosti obavljanja određene radnje, prije zaključivanja da dotična osoba nije ispunila svoju obvezu o kojoj je riječ, nužno je da je bila upoznata s konkretnom radnjom od čijeg se počinjenja trebala suzdržati te da je pokazala da nije voljna suzdržati se od počinjenja te radnje (*Ostendorf protiv Njemačke*, stavci 93. - 94.).

72. Uhićenje će biti prihvatljivo u smislu Konvencije samo ako se „obveza propisana zakonom“ ne može ispuniti blažim mjerama (*Khodorkovskiy protiv Rusije*, stavak 136.). Načelo razmjernosti dalje zahtijeva da je potrebno postići ravnotežu između važnosti osiguranja neposrednog ispunjenja predmetne obveze u demokratskom društvu i važnosti prava na slobodu (*Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 70.).

73. Pri toj ocjeni Sud sljedeće stavke smatra bitnima: prirodu obveze koja proizlazi iz mjerodavnog zakonodavstva, uključujući njezin temeljni cilj i svrhu; osobu koja se pritvara i posebne okolnosti koje su dovele do pritvora; i trajanje pritvora (*Vasileva protiv Danske*, stavak 38.; *Epple protiv Njemačke*, stavak 37.).

74. Situacije koje se ispituju na temelju drugog dijela članka 5. stavka 1. točke (b) uključuju, primjerice, obvezu podvrgavanja sigurnosnim provjerama pri ulasku u zemlju (*McVeigh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, izvješće Komisije), obvezu otkrivanja podataka o osobnom identitetu (*Vasileva protiv Danske*; *Novotka protiv Slovačke* (odl.); *Sarigiannis protiv Italije*), obvezu podvrgavanja psihijatrijskom pregledu (*Nowicka protiv Poljske*), obvezu napuštanja određenog područja (*Epple protiv Njemačke*), obvezu pojavljivanja na ispitivanju u policijskoj postaji (*Iliya Stefanov protiv Bugarske*; *Osyenko protiv Ukrajine*; i *Khodorkovskiy protiv Rusije*), obvezu očuvanja mira nečinjenjem kaznenog djela (*Ostendorf protiv Njemačke*) i obvezu otkrivanja lokacije imovine koja je predmet ovrhe, a čime bi se osiguralo plaćanje poreznih dugova (*Göthlin protiv Švedske*).

C. Pritvor

Članak 5. stavak 1. (c) Konvencije

„1. ... Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

...

(c) ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja (...)"

HUDOC ključne riječi

Lišenje slobode (5-1) – Postupak propisan zakonom (5-1) – Zakonito uhićenje ili pritvaranje (5-1)

Dovođenje nadležnoj sudbenoj vlasti (5-1-c) – Kazneno djelo (5-1-c) – Osnovana sumnja (5-1-c) – Razumno nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela (5-1-c) – Razumno nužno radi sprječavanja bijega (5-1-c)

1. Svrha uhićenja ili pritvaranja

75. „Uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti“ uvjet je za zakonitost pritvaranja na svim trima alternativnim osnovama za uhićenje ili pritvaranje na temelju članka 5. stavka 1. točke (c) (*Lawless protiv Irske (br. 3)*, stavci 13. - 14.; *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 196.).

76. Osoba može biti pritvorena na temelju članka 5. stavka 1. točke (c) samo u kontekstu kaznenog postupka, radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji sumnja da je počinio kazneno djelo (*Şahin Alpay protiv Turske*, stavak 103.; *Ječius protiv Litve*, stavak 50.; *Schwabe i M.G. protiv Njemačke*, stavak 72.).

77. Drugom alternativom te odredbe („kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela“) također se uređuje samo pritvaranje prije suđenja, a ne pritvaranje u preventivne svrhe kad ne postoji sumnja da je dotična osoba već počinila kazneno djelo (*Ostendorf protiv Njemačke*, stavak 82.). Ta alternativa državama ugovornicama samo omogućuje „sprječavanje“ izvršenja konkretnog i specifičnog kaznenog djela (*Tsvetkova i drugi protiv Rusije**, stavak 113.).

78. Postojanje svrhe za dovođenje osumnjičenika pred sud potrebno je razmotriti neovisno o ostvarenju te svrhe. Standard određen člankom 5. stavkom 1. točkom c) ne podrazumijeva da policija mora imati dovoljno dokaza za podnošenje kaznene prijave u trenutku uhićenja ili dok je podnositelj zahtjeva bio u pritvoru (*Petkov i Profirov protiv Bugarske*, stavak 52.; *Erdagöz protiv Turske*, stavak 51.). Svrha ispitivanja tijekom pritvora na temelju točke (c) članka 5. stavka 1. jest nastavljivanje istrage potvrđivanjem ili otklanjanjem konkretnih sumnji koje su bile osnova za uhićenje (*Mehmet Hasan Altan protiv Turske*, stavak 125.; *Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 52. - 54.; *Labita protiv Italije* [VV], stavak 155.; *O'Hara protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 36.).

79. Pritvor prema članku 5. stavku 1. točki (c) mora biti razmjerna mjera za postizanje navedenog cilja (*Ladent protiv Poljske*, stavci 55. - 56.). Na domaćim je vlastima da uvjerljivo dokažu da je pritvor nužan. Kad vlasti nalože pritvaranje osobe do suđenja jer se nije pojavila pred njima kad je bila pozvana, trebaju se uvjeriti da je predmetna osoba dobila odgovarajuću obavijest i imala dovoljno vremena da se odazove te poduzeti razumne korake kako bi provjerile je li ta osoba zapravo u bijegu (*Vasiliciuc protiv Republike Moldavije*, stavak 40.).

80. Izraz „nadležna sudbena vlast“ ima isto značenje kao „sudac ili drugo zakonom određeno tijelo sudbene vlasti“ u članku 5. stavku 3. (*Schiesser protiv Švicarske*, stavak 29.).

2. Značenje „osnovane sumnje“

81. „Osnovanost“ sumnje na kojoj se uhićenje mora temeljiti bitan je dio zaštite utvrđene člankom 5. stavkom 1. točkom (c) (*Mehmet Hasan Altan protiv Turske**, stavak 124.; *Fernandes Pedrosa protiv Portugala**, stavak 87.).

82. „Osnovana sumnja“ da je počinjeno kazneno djelo podrazumijeva postojanje činjenica ili informacija koje bi objektivnog promatrača uvjerile da je dotična osoba možda počinila kazneno djelo (*Ilgar Mammadov protiv Azerbajdžana*, stavak 88.; *Erdagöz protiv Turske*, stavak 51.; *Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 32.). Stoga je propust vlasti da provedu istinsku istragu osnovnih činjenica predmeta kako bi provjerile je li prigovor osnovan predstavljao povredu članka 5. stavka 1. točke (c) (*Stepuleac protiv Moldavije*, stavak 73.; *Elçi i drugi protiv Turske*, stavak 674.).

83. Što je osnovano ovisi o svim okolnostima, ali činjenice koje izazivaju sumnju ne moraju biti jednake razine kao činjenice potrebne za opravdanje osuđujuće presude ili čak podnošenje kaznene prijave (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], stavak 184.).

84. U kontekstu terorizma, iako se od država ugovornica ne može zahtijevati da ustanove osnovanost sumnje na kojoj se zasniva uhićenje osobe osumnjičene za terorizam otkrivanjem povjerljivih izvora informacija, Sud je presudio da nužnost borbe protiv kaznenih djela terorizma ne može opravdati rastezanje pojma „osnovanosti“ do točke u kojoj bi zaštita zajamčena člankom 5. stavkom 1. točkom (c) bila umanjena (*O'Hara protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 35.).

85. Nepotkrijepljeni dokazi po čuvenju anonimnog doušnika smatrali su se nedostatnima za utvrđivanje „osnovane sumnje“ da je podnositelj zahtjeva uključen u aktivnosti povezane s mafijom (*Labita v. protiv Italije* [VV], stavci 156. et seq.). Nasuprot tome, inkriminirajuće izjave dane prije nekoliko godina, a koje su osumnjičeni kasnije povukli, nisu uklonile postojanje osnovane sumnje protiv podnositelja zahtjeva. Osim toga, to nije utjecalo na zakonitost naloga za uhićenje (*Talat Tepe protiv Turske*, stavak 61.).

3. Pojam „kazneno djelo“

86. Pojam „kazneno djelo“ ima samostalno značenje istovjetno značenju „kaznenog djela“ u članku 6. Klasifikacija kaznenih djela prema nacionalnom pravu jedan je od čimbenika koje je potrebno uzeti u obzir.

Međutim, također su važni i priroda postupka i težina dotične kazne (*Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 56.).

87. „Kazneno djelo“ mora biti specifično i konkretno: preventivno pritvaranje osobe koja, prema mišljenju države, predstavlja opasnost zbog svoje stalne sklonosti zločinu nije dopušteno (*Guzzardi protiv Italije*, stavak 102.; *Ciulla protiv Italije*, stavak 40.; *M. protiv Njemačke*, stavak 89.; *Shimovolos protiv Rusije*, stavak 54.).

D. Pritvaranje maloljetnika

Članak 5. stavak 1. točka (d) Konvencije

„1. ... Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

...

(d) ako se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja odgojne mjere nadzora ili o njegovu zakonitom pritvoru radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti;“

HUDOC ključne riječi

Lišenje slobode (5-1) – Postupak propisan zakonom (5-1) – Zakonito uhićenje ili pritvaranje (5-1)

Maloljetnici (5-1-d) – Odgojna mjera nadzora (5-1-d) – Dovođenje nadležnoj sudbenoj vlasti (5-

1-d)

1. Općenito

88. Pojam maloljetnika obuhvaća osobe mlađe od 18 godina (*Koniarska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.)) u svjetlu europskih standarda i Rezolucije CM (72) Odbora ministara Vijeća Europe (*X. protiv Švicarske*, odluka Komisije od 14. prosinca 1979.).

89. Točka (d) nije samo odredba koja dopušta pritvaranje maloljetnika. Ona sadrži specifičan, ali ne iscrpan, primjer okolnosti u kojima se maloljetnici mogu pritvoriti, odnosno u svrhu (a) odgojne mjere nadzora ili (b) dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti (*Mubilanzila Mayeka i Kaniki Mitunga protiv Belgije*, stavak 100.).

2. Odgojna mjera nadzora

90. Prvi dio članka 5. stavka 1. točke (d) ovlašćuje lišenje slobode maloljetnika u njegovom interesu, bez obzira na to postoji li sumnja da je počinio kazneno djelo ili je on samo dijete „izloženo riziku“ (*D.L. protiv Bugarske*, stavak 71.).

91. U kontekstu pritvaranja maloljetnika, riječi „odgojna mjera nadzora“ ne smiju se strogo izjednačavati s pojmom nastave u učionici. Takav nadzor mora obuhvatiti mnoge aspekte ostvarivanja roditeljskih prava od strane vlasti radi dobrobiti i zaštite dotične osobe (*P. i S. protiv Poljske*, stavak 147.; *Ichin i drugi protiv Ukrajine*, stavak 39.; *D.G. protiv Irske*, stavak 80.).

„Odgojna mjera nadzora“ mora ipak sadržavati važan ključni aspekt školovanja tako da školovanje u skladu s uobičajenim školskim programom bude standardna praksa za sve pritvorene maloljetnike, čak i kad se na određeno vrijeme nalaze u centru za privremeni pritvor, kako bi se izbjegle praznine u njihovom obrazovanju (*Blokhin protiv Rusije* [VV], stavak 170.).

92. Pritvor radi „promjene ponašanja“ ili potrebe da se maloljetnika spriječi u daljnjoj delinkvenciji nije dopušten na temelju članka 5. stavka 1. točke (d) Konvencije (*Blokhin protiv Rusije* [VV], stavak 171.).

93. Točka (d) ne isključuje korištenje privremene mjere pritvora, koja ne uključuje nikakav odgoj pod nadzorom, kao uvoda u režim odgoja pod nadzorom. Međutim, u takvim okolnostima, nakon zatvaranja brzo mora uslijediti stvarna primjena takvog režima u za tu svrhu osmišljenom okruženju (otvorenom ili zatvorenom) te uz sredstva dovoljna za tu svrhu (*Bouamar protiv Belgije*, stavak 50.).

94. Smještaj maloljetnika u zatvorenu ustanovu također mora biti razmjeran cilju „odgojne mjere nadzora“. To mora biti krajnja mjera, poduzeta u najboljem interesu djeteta i namijenjena sprječavanju ozbiljnih rizika za razvoj djeteta (*D.L. protiv Bugarske*, stavak 74.).

95. Ako je država odabrala sustav odgojnih mjera nadzora koji uključuje lišenje slobode, dužna je uspostaviti odgovarajuće institucionalne objekte koji zadovoljavaju sigurnosne i odgojne zahtjeve tog sustava kako bi se ispunile pretpostavke članka 5. stavka 1. točke (d) (*A. i drugi protiv Bugarske*, stavak 69.; *D.G. protiv Irske*, stavak 79.).

U pogledu provedbe pedagoškog i odgojnog sustava, država treba imati određenu slobodu procjene (*D.L. protiv Bugarske*, stavak 77.).

96. Sud ne smatra da sam objekt za smještaj maloljetnika predstavlja „odgojnu mjeru nadzora“ ako nisu osigurane odgojno-obrazovne aktivnosti (*Ichin i drugi protiv Ukrajine*, stavak 39.).

3. Nadležna sudbena vlast

97. Drugim dijelom članka 5. stavka 1. točke (d) uređeno je zakonito pritvaranje maloljetnika radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti. Prema *travaux préparatoires*, tom je odredbom trebalo biti obuhvaćeno pritvaranje maloljetnika prije građanskog ili upravnog postupka, dok je pritvaranje u svezi s kaznenim postupkom trebalo biti obuhvaćeno člankom 5. stavkom 1. točkom (c).

98. Međutim, smatra se da je pritvor maloljetnika optuženog za zločin tijekom pripreme psihijatrijskog izvješća nužnog za donošenje odluke o njegovim duševnim stanjima obuhvaćen točkom (d) kao pritvor u svrhu dovođenja maloljetnika nadležnoj vlasti (*X. protiv Švicarske*, odluka Komisije od 14. prosinca 1979.).

E. Pritvor zbog medicinskih ili socijalnih razloga

Članak 5. stavak 1. točka (e) Konvencije

„1. ... Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

...

(e) ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprječavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju umobolnika, alkoholičara, ovisnika o drogi ili skitnica;“

HUDOC ključne riječi

Sloboda (5-1) – Osobna sigurnost (5-1) – Lišenje slobode (5-1) – Postupak propisan zakonom (5-1) – Zakonito uhićenje ili pritvaranje (5-1)

Sprječavanje širenja zaraznih bolesti (5-1-e) – Umobolnici (5-1-e) – Alkoholičari (5-1-e) – Ovisnici o drogi (5-1-e) – Skitnice (5-1-e)

1. Općenito

99. Članak 5. stavak 1. točka (e) Konvencije odnosi se na nekoliko kategorija osoba, odnosno osobe koje šire zarazne bolesti, umobolnike, alkoholičare, ovisnike o drogi i skitnice. Postoji veza između svih tih osoba u smislu da mogu biti lišene slobode kako bi im se pružila medicinska pomoć ili zbog razloga propisanih socijalnom politikom ili zbog medicinskih i socijalnih razloga (*Enhorn protiv Švedske*, stavak 43.).

100. Razlog zbog kojeg Konvencija dopušta lišenje slobode tih osoba, koje su sve socijalno neprilagođene, nije samo činjenica da mogu predstavljati opasnost za javnu sigurnost već i činjenica da njihovo pritvaranje može biti nužno zbog njihovih vlastitih interesa (*ibid.*; *Guzzardi protiv Italije*, stavak 98. *in fine*).

2. Sprječavanje širenja zaraznih bolesti

101. Bitni kriteriji prilikom ocjenjivanja zakonitosti pritvora neke osobe „radi sprječavanja širenja zaraznih bolesti“ jesu:

- je li širenje zarazne bolesti opasno za javno zdravlje ili sigurnost; i
- je li pritvor zaražene osobe krajnja mjera kako bi se spriječilo širenje bolesti jer su razmotrene manje teške mjere te je utvrđeno da su nedostatne za zaštitu javnog interesa.

Kada ti kriteriji više nisu ispunjeni, osnova za lišenje slobode prestaje postojati (*Enhorn protiv Švedske*, stavak 44.).

3. Pritvaranje umobolnika

102. Pojam „umobolnik“ ne može se precizno definirati jer je psihijatrija područje koje se razvija, kako u medicinskom smislu tako i u smislu društvenih stavova. Međutim, ne može se smatrati da dopušta pritvaranje osobe samo zato što njezina stajališta ili ponašanje odstupaju od utvrđenih normi (*Rakevich protiv Rusije*, stavak 26.).

Taj pojam mora imati samostalno značenje, a da Sud ne bude vezan tumačenjem istih ili sličnih pojmova u domaćim pravnim poredcima (*Petschulies protiv Njemačke*, stavci 74. - 77.).

103. Osoba ne može biti lišena slobode kao „umobolnik“ ako nisu ispunjena tri minimalna uvjeta (*Stanev protiv Bugarske* [VV], stavak 145.; *D.D. protiv Litve*, stavak 156.; *Kallweit protiv Njemačke*, stavak 45.; *Shtukaturov protiv Rusije*, stavak 114.; *Varbanov protiv Bugarske*, stavak 45.; i *Winterwerp v. protiv Nizozemske*, stavak 39.):

- mora se dokazati, na temelju objektivnog nalaza i mišljenja medicinskih stručnjaka, da je dotična osoba zaista umobolnik, osim ako je nužno hitno pritvaranje;
- mentalni poremećaj osobe po vrsti ili stupnju mora opravdavati obvezno pritvaranje. Mora se dokazati da je lišenje slobode bilo nužno u danim okolnostima;
- mentalni poremećaj, potvrđen medicinskim dokazima, mora trajati tijekom razdoblja pritvora.

104. Ne može se smatrati da je lišenje slobode osobe koja se smatra umobolnikom u skladu s člankom 5. stavkom 1. točkom (e) Konvencije ako je naloženo bez traženja mišljenja medicinskog stručnjaka (*Ruiz Rivera protiv Švicarske*, stavak 59.; *S.R. protiv Nizozemske* (odl.), stavak 31.).

Kada ne postoji druga mogućnost, primjerice, jer se dotična osoba odbija pojaviti na pregledu, potrebno je zatražiti barem ocjenu stvarnog stanja duševnog zdravlja te osobe od medicinskog stručnjaka na temelju spisa, a u protivnom se ne može tvrditi da je pouzdano dokazano da je osoba umobolnik (predmet *Constancia protiv Nizozemske*

(odl.), stavak 26., u kojem je Sud dopustio da druge postojeće informacije zamijene zdravstveni pregled mentalnog stanja podnositelja zahtjeva).

105. U pogledu drugog gore navedenog uvjeta, pritvaranje duševno poremećene osobe može biti nužno ne samo kada su osobi potrebni terapija, lijekovi ili drugi klinički tretmani radi liječenja ili ublažavanja njezinog stanja već i kada su osobi potrebni kontrola i nadzor radi sprječavanja, primjerice, nanošenja štete sebi ili drugim osobama (*Hutchison Reid protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 52.).

Članak 5. stavak 1. točka (e) dopušta zatvaranje osobe koja je duševno poremećena čak i ako nije predviđeno liječenje, ali takva mjera mora biti propisno opravdana težinom zdravstvenog stanja osobe i potrebom zaštite dotične osobe ili drugih (*N. protiv Rumunjske*, stavak 151.).

106. Duševno stanje mora postići određenu težinu kako bi se smatralo „istinskim“ duševnim poremećajem (*Glien protiv Njemačke*, stavak 85.). Kako bi se okvalificirao kao istinski duševni poremećaj u smislu točke (e) članka 5. stavka 1., predmetni duševni poremećaj mora biti toliko težak da zahtijeva liječenje u ustanovi koja je primjerena psihičkim bolesnicima (*Petschulies protiv Njemačke*, stavak 76.).

107. Prilikom odlučivanja o tome hoće li pojedinac biti pritvoren kao „umobolnik“, potrebno je nacionalnim vlastima priznati određeno diskrecijsko pravo jer je na prvom mjestu na nacionalnim vlastima da ocijene predložene dokaze u određenom predmetu (*Plesó protiv Mađarske*, stavak 61.; *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 98.).

108. Relevantno vrijeme kada se mora pouzdano utvrditi da je osoba umobolnik, radi zadovoljenja pretpostavki iz točke (e) članka 5. stavka 1., jest datum usvajanja mjere kojom se ta osoba lišava slobode zbog tog stanja (*O.H. protiv Njemačke*, stavak 78.). Izvješća medicinskih stručnjaka na koja se vlasti pozivaju moraju stoga biti dovoljno nedavna (*Kadusic protiv Švicarske*, stavci 44. i 55.).

109. Kada medicinski dokazi upućuju na oporavak, vlastima može biti potrebno određeno vrijeme da razmotre hoće li ukinuti pritvor podnositelja zahtjeva (*Luberti protiv Italije*, stavak 28.). Međutim, nastavak lišenja slobode iz isključivo administrativnih razloga nije opravdan (*R.L. i M.- J.D. protiv Francuske*, stavak 129.).

110. Pritvaranje umobolnika mora se provesti u bolnici, klinici ili drugoj odgovarajućoj ustanovi ovlaštenoj za pritvaranje takvih osoba (*L.B. protiv Belgije*, stavak 93.; *Ashingdane protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 44.; *O.H. protiv Njemačke*, stavak 79.).

111. Nasuprot tome, osoba se privremeno može smjestiti u ustanovu koja nije posebno namijenjena pritvaranju duševnih bolesnika prije premještanja u odgovarajuću ustanovu, pod uvjetom da razdoblje čekanja nije pretjerano dugo (*Pankiewicz protiv Poljske*, stavci 44. - 45.; *Morsink protiv Nizozemske*, stavci 67. - 69.; *Brand protiv Nizozemske*, stavci 64. - 66.).

112. Članak 5. stavak 1. točka (e) Konvencije također pruža postupovna jamstva u vezi sa sudskim odlukama kojima se određuje prisilna hospitalizacija osobe (*M.S. protiv Hrvatske (br. 2)*, stavak 114.). Pojam „zakonitosti“ zahtijeva pošten i pravilan postupak kojim se dotičnoj osobi pruža dostatna zaštita od proizvoljnog lišenja slobode (*V.K. protiv Rusije*, stavak 33.; *X. protiv Finske*, stavak 148., u vezi s nedostatkom odgovarajućih jamstava u pogledu produljenja prisilnog smještaja podnositelja zahtjeva).

113. Postupak koji dovodi do prisilnog smještaja pojedinca u psihijatrijsku ustanovu mora nužno pružiti učinkovita jamstva protiv proizvoljnosti s obzirom na ranjivost osoba koje pate od duševnih poremećaja i potrebu da se iznesu vrlo važni razlozi kojima se opravdava bilo koje ograničenje prava (*M.S. protiv Hrvatske (br. 2)*, stavak 147.).

114. Važno je da dotična osoba ima pristup sudu i mogućnost da bude saslušana, osobno ili, kada je potrebno, putem nekog oblika zastupanja. To podrazumijeva da pojedinac koji je prisilno zadržan u psihijatrijskoj ustanovi treba, osim ako postoje posebne okolnosti,

stvarno primiti pravnu pomoć u postupcima koji se odnose na produljenje, privremeni prekid ili prestanak njegovog zadržavanja (*ibid.*, stavci 152. i 153.; *N. protiv Rumunjske*, stavak 196.).

115. Puko imenovanje odvjetnika, a da on zapravo ne pruži pravnu pomoć u postupku, ne može ispuniti zahtjeve o potrebnoj „pravnoj pomoći“ osobama koje su prisilno lišene slobode jer su „umobolnici“. Djelotvorno pravno zastupanje osoba s poteškoćama zahtijeva da nadležni domaći sudovi pojačano nadziru njihove pravne zastupnike (*M.S. protiv Hrvatske (br. 2)*, stavak 154.; vidi također predmet *V.K. protiv Rusije* koji se odnosi na propust odvjetnika kojeg je imenovao sud da pruži djelotvornu pravnu pomoć i očigledan propust domaćih sudova da uzmu u obzir taj nedostatak).

4. Pritvaranje alkoholičara i ovisnika o drogi

116. Članak 5. stavak 1. točka (e) Konvencije ne treba se tumačiti samo kao dopuštenje pritvaranja „alkoholičara“ u ograničenom smislu osoba u kliničkom stanju „alkoholizma“, jer ništa u tekstu te odredbe ne sprječava državu da tu mjeru primjenjuje na pojedinca koji zloupotrebljava alkohol kako bi ograničila štetu koju alkohol uzrokuje njemu i javnosti ili spriječila opasno ponašanje nakon konzumiranja alkohola (*Kharin protiv Rusije*, stavak 34.).

117. Prema tome osobe kojima „alkoholizam“ nije medicinski dijagnosticiran, ali čiji postupci i ponašanje pod utjecajem alkohola predstavljaju prijetnju javnom redu ili njima samima, mogu se odvesti u pritvor radi zaštite javnih ili njihovih vlastitih interesa, kao što su njihovo zdravlje ili osobna sigurnost (*Hilda Hafsteinsdóttir protiv Islanda*, stavak 42.). Međutim, to ne znači da članak 5. stavak 1. točka (e) dopušta pritvaranje pojedinca samo zbog unosa alkohola (*Petschulies protiv Njemačke*, stavak 65.; *Witold Litwa protiv Poljske*, stavci 61. - 62.).

5. Skitnice

118. Sudska praksa u pogledu skitnica je oskudna. Opseg ove odredbe obuhvaća osobe koje nemaju stalnog prebivališta, nemaju sredstava za izdržavanje te stručnog obrta ili zanimanja. Ta su tri uvjeta, nadahnuta belgijskim Kaznenim zakonom, kumulativna: moraju biti istovremeno ispunjeni u odnosu na istu osobu (*De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije*, stavak 68.).

F. Pritvaranje stranca

Članak 5. stavak 1. točka (f) Konvencije

„1. ... Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

...

(f) ako se radi o zakonitom uhićenju ili pritvoru neke osobe kako bi je se spriječilo da neovlašteno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja.“

HUDOC ključne riječi

Lišenje slobode (5-1) – Postupak propisan zakonom (5-1) – Zakonito uhićenje ili pritvaranje (5-1)

Spriječiti neovlašten ulazak u zemlju (5-1-f) – Protjerivanje (5-1-f) – Izručenje (5-1-f)

1. Pritvaranje radi sprječavanja neovlaštenog ulaska u zemlju

119. Članak 5. stavak 1. točka (f) dopušta državama da kontroliraju slobodu stranaca u kontekstu imigracije (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 89.). Iako prvi dio te odredbe dopušta pritvaranje

tražitelja azila ili drugog imigranta prije nego što država izda ovlaštenje za ulazak, to pritvaranje mora biti spojivo sa sveukupnom svrhom članka 5., odnosno zaštitom prava na slobodu i osiguravanjem da nitko ne bude proizvoljno lišen slobode (*Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 64. - 66.).

120. Pitanje kada se prvi dio članka 5. stavka 1. točke (f) prestaje primjenjivati jer je pojedincu izdano formalno ovlaštenje za ulazak ili boravak u velikoj mjeri ovisi o nacionalnom pravu (*Suso Musa protiv Malte*, stavak 97.).

121. Načelo da pritvor ne smije biti proizvoljan primjenjuje se na pritvor na temelju prvog dijela članka 5. stavka 1. točke (f) na isti način kao što se primjenjuje na pritvor na temelju drugog dijela (*Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 73.).

122. „Sloboda od proizvoljnosti“ u kontekstu prvog dijela članka 5. stavka 1. točke (f) stoga znači da se takav pritvor mora provesti u dobroj vjeri; on mora biti usko povezan s ciljem sprječavanja neovlaštenog ulaska osobe u zemlju; mjesto i uvjeti pritvora trebaju biti prikladni, imajući u vidu da se mjera primjenjuje ne na osobe koje su počinile kaznena djela, već na strance koji su, često u strahu za vlastite živote, pobjegli iz svoje zemlje; i duljina pritvora ne smije premašiti ono što je razumno potrebno za svrhu kojoj se teži (*ibid.*, stavak 74.).

123. Sud je iznio rezerve u pogledu prakse vlasti da automatski smještaju tražitelje azila u pritvor bez individualne procjene njihovih posebnih potreba (*Thimothawes protiv Belgije*, stavak 73.; *Mahamed Jama protiv Malte*, stavak 146.).

124. Prilikom preispitivanja načina izvršenja rješenja o određivanju pritvora, Sud mora imati na umu posebnu situaciju potencijalnih imigranata (predmet *Kanagaratnam protiv Belgije*, stavak 80., u kojem su podnositeljica zahtjeva i njezino troje djece bili smješteni u zatvoreni objekt namijenjen odraslim osobama; predmet *Rahimi protiv Grčke*, stavak 108., u odnosu na automatsku primjenu pritvora maloljetnika bez pratnje).

2. Pritvaranje radi protjerivanja ili izručenja

125. Članak 5. stavak 1. točka (f) ne zahtijeva da se pritvor razumno smatra nužnim, primjerice radi sprječavanja pojedinca u počinjenju kaznenog djela ili bijegu. U tom pogledu, članak 5. stavak 1. točka (f) pruža drugačiju razinu zaštite od članka 5. stavka 1. točke (c): točka (f) jedino zahtijeva da je protiv osobe „u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja“. Stoga, za potrebe njegove primjene, nije bitno može li se temeljna odluka o protjerivanju opravdati na temelju nacionalnog ili konvencijskog prava (*Chahal protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 112.; *Čonka protiv Belgije*, stavak 38.; *Nasrullojev protiv Rusije*, stavak 69.; *Soldatenko protiv Ukrajine*, stavak 109.).

Test nužnosti pritvora i dalje se može zahtijevati na temelju domaćeg zakonodavstva (*Muzamba Oyaw protiv Belgije* (odl.), stavak 36.; *J.R. i drugi protiv Grčke*, stavak 111.).

126. Sud ipak uzima u obzir specifičnu situaciju pritvorenih pojedinaca i svaku posebnu ranjivost (poput zdravlja ili dobi) koja pritvor može učiniti neprikladnim (*Thimothawes protiv Belgije*, stavak 73., 79. - 80.)

Kada je riječ o djetetu, Sud je smatrao da, iznimno, lišenje slobode mora biti nužno kako bi zadovoljilo cilj kojem se teži, odnosno, kako bi se osiguralo udaljenje obitelji (*A.B. i drugi protiv Francuske*, stavak 120.). Prisutnost djeteta u pratnji roditelja u prihvatnom centru u skladu je s člankom 5. stavkom 1. točkom (f) samo u slučajevima u kojima nacionalne vlasti mogu utvrditi da je ta krajnja mjera poduzeta nakon što je zaista potvrđeno da nijedna druga mjera koja uključuje manje ograničenje njihove slobode nije mogla biti provedena (*ibid.*, stavak 123.).

127. Pritvor može biti opravdan za potrebe drugog dijela članka 5. stavka 1. točke (f) na temelju istraga nadležnih tijela, čak i ako formalni zahtjev ili nalog za izručenje nije

izdan, s obzirom na to da se takve istrage mogu smatrati „postupcima“ poduzetim u smislu te odredbe (*X. protiv Švicarske*, odluka Komisije od 9. prosinca 1980.).

128. Svako lišenje slobode na temelju drugog dijela članka 5. stavka 1. točke (f) bit će opravdano samo dok je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja. Ako se taj postupak ne vodi s dužnom revnošću, pritvor će prestati biti dopušten na temelju članka 5. stavka 1. točke (f) (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 90.; *A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 164.; *Amie i drugi protiv Bugarske*, stavak 72.).

129. Kako ne bi bio označen kao proizvoljan, pritvor na temelju članka 5. stavka 1. točke (f) mora se provesti u dobroj vjeri; on mora biti usko povezan s osnovom pritvora na koju se poziva Vlada; mjesto i uvjeti pritvora trebaju biti prikladni; i duljina pritvora ne smije premašiti ono što je razumno potrebno za svrhu kojoj se teži (*A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 164.; *Yoh-Ekale Mwanje protiv Belgije*, stavci 117. - 19. s daljnjim referencama).

130. Pritvor radi protjerivanja ne bi trebao imati kazneni karakter i trebao bi biti popraćen odgovarajućim jamstvima (*Azimov protiv Rusije*, stavak 172.).

131. Domaće vlasti imaju obvezu razmotriti je li udaljenje realna mogućnost i je li pritvor u svrhu udaljenja od samog početka opravdan odnosno je li i dalje opravdan. Moraju se uspostaviti postupovna jamstva kojima je moguće spriječiti rizik od proizvoljnog pritvora prije protjerivanja (*Kim protiv Rusije*, stavak 53.).

132. U svojoj ocjeni osigurava li domaće pravo dostatna postupovna jamstva protiv proizvoljnosti, Sud može uzeti u obzir postojanje ili nedostatak rokova za pritvor, kao i dostupnost pravnog sredstva. Međutim, članak 5. stavak 1. točka (f) od država ne zahtijeva da utvrde maksimalno razdoblje pritvora prije protjerivanja ili da uspostave automatsko sudsko preispitivanje pritvaranja imigranata. Sudska praksa pokazuje da poštivanje rokova iz domaćeg prava ili postojanje automatskog sudskog preispitivanja ne jamče sami po sebi da je sustav pritvaranja imigranata u skladu sa zahtjevima članka 5. stavka 1. točke (f) Konvencije (*J.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 83. - 96.).

133. Članak 5. stavak 1. točka (f) ili druge točke ne dozvoljavaju postizanje ravnoteže između prava pojedinca na slobodu i interesa države da zaštiti svoje stanovništvo od terorističke prijetnje (*A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 171.).

134. Konvencija ne sadrži nijednu odredbu glede okolnosti u kojima se izručenje može odobriti ili glede postupka koji se treba primijeniti prije nego što se izručenje može odobriti. Pod uvjetom da je rezultat suradnje između dotičnih država i pod uvjetom da je pravna osnova naloga za uhićenje bjegunca nalog za uhićenje izdan od strane vlasti države podrijetla bjegunca, čak ni netipično izručenje ne može se kao takvo smatrati suprotnim Konvenciji (*Öcalan protiv Turske* [VV], stavak 86.; *Adamov protiv Švicarske*, stavak 57.).

135. Kada se zahtjev za izručenjem odnosi na osobu protiv koje je podnesena kaznena prijava u državi moliteljici, zamoljena država dužna je postupati s većom revnošću nego u slučajevima kada se izručenje traži radi izvršenja kazne kako bi se osigurala zaštita prava dotične osobe (*Gallardo Sanchez protiv Italije*, stavak 42.).

136. U pogledu dogovora o izručenju između država kada je jedna država stranka Konvencije, a druga nije, pravila koja su uspostavljena ugovorom o izručenju ili, ako takav ugovor ne postoji, suradnja između dotičnih država također predstavljaju važne čimbenike koje je potrebno uzeti u obzir prilikom utvrđivanja je li uhićenje koje je dovelo do kasnijeg prigovora Sudu bilo zakonito. Činjenica da je bjegunac predan kao rezultat suradnje između država sama po sebi ne čini uhićenje nezakonitim i stoga ne dovodi ni do kakvog problema na temelju članka 5. (*Öcalan protiv Turske* [VV], stavak 87.).

137. Provođenje privremene mjere nakon što je Sud napomenuo državi članici da bi bilo poželjno da osoba ne bude vraćena u određenu zemlju ne utječe samo po sebi na pitanje je li lišenje slobode kojom ta osoba može biti podvrgnuta u skladu s člankom 5. stavkom 1. Konvencije. (*Gebremedhin [Gaberamadhien] protiv Francuske*, stavak 74.). Pritvor i dalje treba biti zakonit, a ne proizvoljan (*Azimov protiv Rusije*, stavak 169.).

Činjenica da primjena takve mjere sprječava protjerivanje osobe ne čini njezin pritvor nezakonitim pod uvjetom da je postupak protjerivanja još uvijek u tijeku i da trajanje njezinog produljenog pritvora nije nerazumno (*S.P. protiv Belgije* (odl.); *Yoh-Ekale Mwanje protiv Belgije*, stavak 120.).

IV. Jamstva za osobe lišene slobode

A. Obavijest o razlozima uhićenja (članak 5. stavak 2.)

Članak 5. stavak 2. Konvencije

„2. Svatko tko je uhićen mora u najkraćem roku biti obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima toga uhićenja i o svakoj optužbi protiv sebe.“

HUDOC ključne riječi

Obavijest u najkraćem roku (5-2) – Obavijest na jeziku koji razumije (5-2) – Obavijest o razlozima uhićenja (5-2) – Obavijest o optužbi (5-2)

1. Primjenjivost

138. Riječi korištene u članku 5. stavku 2. trebaju se tumačiti samostalno i, posebice, u skladu s ciljem i svrhom članka 5. koji uključuju zaštitu svih od proizvoljnog lišenja slobode. Izraz „uhićenje“ premašuje okvir kaznenopravnih mjera, a riječi „svaka optužba“ ne označavaju uvjet za primjenjivost, već mogućnost koja se uzima u obzir. U članku 5. stavku 4. ne razlikuju se osobe lišene slobode na temelju činjenice da su uhićene ili pritvorene. Stoga nema osnova za isključenje potonjih iz opsega članka 5. stavka 2. (*Van der Leer protiv Nizozemske*, stavci 27. - 28.) što obuhvaća i pritvor u svrhu izručenja (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, stavci 414. - 15.) i liječenja (*Van der Leer protiv Nizozemske*, stavci 27. - 28.; *X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 66.), a također se primjenjuje i na slučajeve kada su osobe pozvane u mjesta pritvora nakon razdoblja uvjetnog otpusta (; *X protiv Belgije*, odluka Komisije).

2. Svrha

139. Članak 5. stavak 2. sadrži osnovno jamstvo da svaka osoba koja je uhićena treba znati zašto je lišena slobode te je sastavni dio sustava zaštite koju pruža članak 5. (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 115.). Kada je osoba obaviještena o razlozima njezinog uhićenja ili pritvora, može, ako to smatra prikladnim, pred sudom osporiti zakonitost svojeg pritvaranja u skladu s člankom 5. stavkom 4. (*Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 40.; *Čonka protiv Belgije*, stavak 50.).

140. Svaka osoba koja ima pravo pokrenuti postupak radi brzog odlučivanja o zakonitosti njezinog pritvaranja ne može učinkovito iskoristiti to pravo ako nije u najkraćem roku i prikladno obaviještena o razlozima zbog kojih je lišena slobode (*Van der Leer protiv Nizozemske*, stavak 28.; *Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, stavak 413.).

3. Osobe koje se trebaju obavijestiti o razlozima

141. Jasno proizlazi iz teksta članka 5. stavka 2. da je dužnost država da pojedincu ili njegovom zastupniku dostave konkretnu obavijest (presuda *Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 53., koju je potvrdilo Veliko vijeće 2008. godine). Ako podnositelj zahtjeva nije u mogućnosti primiti obavijest, relevantne pojedinosti mogu se dostaviti onim osobama koje zastupaju njegove interese, kao što su odvjetnik ili skrbnik (*X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, izvješće Komisije, stavak 106.; *Z.H. protiv Mađarske*, stavci 42. - 43.).

4. O razlozima se mora obavijestiti „u najkraćem roku“

142. Pitanje je li rok u kojem je obavijest dostavljena bio dovoljno kratak mora se ocijeniti u svakom predmetu prema njegovim posebnim značajkama. Međutim, službenik koji izvršava uhićenje ne mora u cijelosti iznijeti razloge u trenutku uhićenja (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 115.; *Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 40.; *Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 72.).

143. Vremenska ograničenja određena pojmom najkraćeg roka bit će zadovoljena kada je uhićena osoba obaviještena o razlozima uhićenja u roku od nekoliko sati (*Kerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.); *Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 42.).

5. Način obavješćavanja o razlozima

144. Razlozi ne moraju biti navedeni u tekstu bilo koje odluke kojom se odobrava pritvor i ne moraju biti u pisanom obliku ili u bilo kojem posebnom obliku (*X. protiv Njemačke*, odluka Komisije od 13. prosinca 1978.; *Kane protiv Cipra* (odl.)).

Međutim, ako se stanje osobe s intelektualnim teškoćama nije u dovoljnoj mjeri uzelo u obzir u tom procesu, ne može se reći da mu je pružena potrebna informacija koja mu omogućuje da učinkovito i inteligentno iskoristi pravo osigurano člankom 5. stavkom 4. da ospori zakonitost pritvaranja, osim u slučaju da je umjesto njega obavijest pružena odvjetniku ili drugoj ovlaštenoj osobi (*Z.H. protiv Mađarske*, stavak 41.).

145. Razlozi za uhićenje mogu se pružiti ili postati očiti tijekom istraga ili ispitivanja nakon uhićenja (*Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 41.; *Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 77.; *Kerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.)).

146. Uhićene osobe ne mogu tvrditi da nisu razumjele razloge za njihovo uhićenje u okolnostima kada su uhićene odmah nakon počinjenja kaznenog i namjernog djela (*Dikme protiv Turske*, stavak 54.) ili kada su bile svjesne pojedinosti navodnih kaznenih djela sadržanih u prethodnim nalogima za uhićenje i zahtjevima za izručenje (*Öcalan protiv Turske* (odl.)).

6. Potreban opseg razloga

147. Pitanje je li sadržaj dostavljene obavijesti bio dovoljan mora se ocijeniti u svakom predmetu prema njegovim posebnim značajkama (*Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 40.). Međutim, puka naznaka pravne osnove za uhićenje, sama po sebi, nedostatna je za potrebe članka 5. stavka 2. (*ibid.*, stavak 41.; *Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 76.; *Kortesis protiv Grčke*, stavci 61. - 62.).

148. Uhićene osobe moraju biti obaviještene, na jednostavnom, netehničkom jeziku koji mogu razumjeti, o bitnim pravnim i činjeničnim osnovama za uhićenje kako bi mogle, ako to smatraju prikladnim, pred sudom osporiti njegovu zakonitost u skladu s člankom 5. stavkom 4. (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 115.; *J.R. i drugi protiv Grčke*, stavci 123. - 124.; *Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 40.; *Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 72.). Međutim, članak 5. stavak 2. ne zahtijeva da obavijest sadrži popis svih optužbi za koje se tereti uhićena osoba (*Bordovskiy protiv Rusije*, stavak 56.; *Nowak protiv Ukrajine*, stavak 63.; *Gasiņš protiv Latvije*, stavak 53.).

149. U slučajevima kada su osobe uhićene radi izručenja, dana obavijest može biti još manje potpuna (*Suso Musa protiv Malte*, stavci 113. i 116.; *Kaboulov protiv Ukrajine*, stavak 144.; *Bordovskiy protiv Rusije*, stavak 56) jer uhićenje u tu svrhu ne zahtijeva odluku o osnovanosti bilo koje optužbe (*Bejaoui protiv Grčke*, odluka Komisije). Međutim, te osobe moraju ipak primiti dostatnu obavijest kako bi pred sudom mogle zatražiti preispitivanje zakonitosti predviđeno člankom 5. stavkom 4. (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, stavak 427.).

7. Na jeziku koji razumije

150. U slučajevima kada je nalog za uhićenje, ako postoji, napisan na jeziku koji uhićenik ne razumije, smatrat će se da se poštuje članak 5. stavak 2. ako je podnositelj zahtjeva naknadno ispitan i na taj način upoznat s razlozima uhićenja na jeziku koji razumije (*Delcourt protiv Belgije*, odluka Komisije).

151. Međutim, kada se u tu svrhu angažiraju prevoditelji, vlasti su dužne osigurati da se zahtjevi za prijevod formuliraju pažljivo i precizno (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, stavak 425.).

B. Pravo da bude u najkraćem roku izveden pred suca (članak 5. stavak 3.)

Članak 5. stavak 3. Konvencije

„3. Svatko uhićen ili pritvoren u uvjetima predviđenim stavkom 1. (c) ovoga članka mora se u najkraćem roku izvesti pred suca, ili pred drugo zakonom određeno tijelo sudbene vlasti ...“

HUDOC ključne riječi

Sudac ili drugo tijelo sudbene vlasti (5-3) – U najkraćem roku izvesti pred suca ili drugo tijelo sudbene vlasti (5-3)

1. Cilj odredbe

152. Članak 5. stavak 3. Konvencije osobama uhićenim ili pritvorenim zbog sumnje da su počinile kazneno djelo pruža jamstvo protiv bilo kakvog proizvoljnog ili neopravdanog lišenja slobode (*Aquilina protiv Malte* [VV], stavak 47.; *Stephens protiv Malte (br. 2)*, stavak 52.).

153. Sudska kontrola miješanja izvršne vlasti u pravo pojedinca na slobodu bitna je značajka jamstva sadržanog u članku 5. stavku 3. (*Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 58.; *Pantea protiv Rumunjske*, stavak 236.; *Assenov i drugi protiv Bugarske*, stavak 146.). Sudska kontrola obuhvaćena je vladavinom prava, „jednim od temeljnih načela demokratskog društva ... koje je izravno navedeno u Preambuli Konvencije“ i „kojim je cijela Konvencija nadahnuta“ (*Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 58.).

154. Sudska kontrola služi za osiguranje učinkovitih jamstava protiv rizika od zlostavljanja, a koji je na vrhuncu u ovoj ranoj fazi pritvaranja, i protiv zlouporabe ovlasti koje se dodjeljuju službenicima odgovornim za provedbu zakona ili drugim tijelima vlasti u svrhe koje bi trebale biti usko ograničene odnosno ovlasti koje se mogu izvršavati strogo u skladu s propisanim postupcima (*Ladent protiv Poljske*, stavak 72.).

2. Automatska sudska kontrola u najkraćem roku

155. Cilj uvodnog dijela članka 5. stavka 3. jest osigurati u najkraćem roku automatsku sudsku kontrolu policijskog ili administrativnog pritvora naloženog u skladu s odredbama stavka 1. točke (c) (*De Jong, Baljet i Van den Brink protiv Nizozemske*, stavak 51.; *Aquilina protiv Malte* [VV], stavci 48. - 49.).

156. Sudska kontrola pri prvom pojavljivanju uhićene osobe mora se prije svega provesti u najkraćem roku kako bi se omogućilo otkrivanje bilo kakvog zlostavljanja i kako bi se na najmanju razinu svelo neopravdano miješanje u slobodu pojedinca. Strogo vremensko ograničenje određeno ovim zahtjevom ne može se fleksibilno tumačiti, inače bi došlo do ozbiljnog slabljenja postupovnog jamstva na štetu pojedinca i rizika od narušavanja same biti prava zaštićenog ovom odredbom (*McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 33.).

157. Člankom 5. stavkom 3. nisu predviđene moguće iznimke od zahtjeva da se neka osoba u najkraćem roku izvede pred suca ili drugo tijelo sudbene vlasti nakon njezinog uhićenja ili pritvaranja, čak ni na osnovi prethodnog sudskog postupanja (*Bergmann protiv Estonije*, stavak 45.).

158. Bilo koje razdoblje duže od četiri dana je *prima facie* predugo (*Oral i Atabay protiv Turske*, stavak 43.; *McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 47.; *Năstase-Silivestru protiv Rumunjske*, stavak 32.). Kraća razdoblja također mogu biti protivna zahtjevu žurnosti ako ne postoje posebne poteškoće ili izuzetne okolnosti koje sprječavaju vlasti da ranije izvedu uhićenu osobu pred suca (*Gutsanovi protiv Bugarske*, stavci 154. - 59.; *İpek i drugi protiv Turske*, stavci 36. - 37.; *Kandzhov protiv Bugarske*, stavak 66.).

Zahtjev žurnosti još je stroži u situaciji u kojoj je smještaj u policijskom pritvoru uslijedio nakon razdoblja stvarnog lišenja slobode (predmet *Vassis i drugi protiv Francuske*, stavak 60. koji se odnosi na pritvor posade na otvorenom moru).

159. Činjenica da je uhićena osoba imala pristup tijelu sudbene vlasti nije dovoljna za usklađenost s uvodnim dijelom članka 5. stavka 3. (*De Jong, Baljet i Van den Brink protiv Nizozemske*, stavak 51.; *Pantea protiv Rumunjske*, stavak 231.).

160. Sudska kontrola pritvora mora biti automatska i ne smije ovisiti o prethodno podnesenom zahtjevu pritvorene osobe (*McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 34.; *Varga protiv Rumunjske*, stavak 52.; *Viorel Burzo protiv Rumunjske*, stavak 107.). Takav uvjet ne bi samo promijenio prirodu jamstva predviđenog na temelju članka 5. stavka 3., koje se razlikuje od jamstva u članku 5. stavku 4. kojim se jamči pravo na pokretanje postupka kako bi sud preispitao zakonitost pritvaranja. Možda bi čak poništio svrhu jamstva na temelju članka 5. stavka 3. koja uključuje zaštitu pojedinca od proizvoljnog pritvaranja osiguranjem da se čin lišenja slobode podvrgne neovisnom sudskom nadzoru (*Aquilina protiv Malte* [VV], stavak 49.; *Niedbata protiv Poljske*, stavak 50.).

161. Automatska priroda preispitivanja nužna je radi ispunjavanja svrhe tog stavka, jer osoba koja je podvrgnuta zlostavljanju možda nije u mogućnosti podnijeti zahtjev kojim bi zatražila od suca da preispita njezino pritvaranje; isto može vrijediti i za druge ranjive kategorije uhićenika, kao što su duševno krhke osobe ili osobe koje ne znaju jezik tijela sudbene vlasti (*McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 34.; *Ladent protiv Poljske*, stavak 74.).

3. Priroda primjerenog tijela sudbene vlasti

162. Izraz „sudac ili drugo zakonom određeno tijelo sudbene vlasti“ sinonim je izraza „nadležna sudbena vlast“ iz članka 5. stavka 1. točke (c) (*Schiesser protiv Švicarske*, stavak 29.).

163. Izvršavanje „sudske vlasti“ nije ograničeno samo na presuđivanje u pravnim sporovima. Člankom 5. stavkom 3. obuhvaćeni su dužnosnici u državnim odvjetništvima kao i suci koji zasjedaju na sudu (*ibid.*, stavak 28.).

164. „Tijelo sudbene vlasti“ na koje upućuje stavak 3. mora osigurati jamstva koja odgovaraju „sudskoj“ ovlasti koja mu je zakonom dodijeljena (*ibid.*, stavak 30.).

165. Formalne vidljive pretpostavke navedene u „zakonu“ za razliku od standardnih praksi posebno su važne za identifikaciju tijela sudbene vlasti ovlaštenog za odlučivanje o slobodi pojedinca (*Hood protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 60.; *De Jong, Baljet i Van den Brink protiv Nizozemske*, stavak 48.).

166. „Tijelo sudbene vlasti“ nije istovjetno „sucu“, ali ipak mora imati neka svojstva suca, to jest, mora zadovoljavati određene uvjete od kojih svaki predstavlja jamstvo za uhićenu osobu (*Schiesser protiv Švicarske*, stavak 31.).

4. Neovisnost

167. Prvi takav uvjet jest neovisnost izvršne vlasti i stranaka u postupku. To ne znači da „tijelo sudbene vlasti“ ne može, u nekoj mjeri, biti podređeno drugim sucima ili tijelima sudbene vlasti pod uvjetom da oni sami uživaju sličnu neovisnost (*ibid.*).

168. Tijelo sudbene vlasti koje je nadležno za odlučivanje o pritvoru može obavljati i druge dužnosti, ali postoji rizik da njegova nepristranost izazove legitimnu sumnju osoba koje podliježu njegovim odlukama ako ima pravo umiješati se u naknadnom postupku kao predstavnik tužiteljstva (*Huber protiv Švicarske*, stavak 43.; *Brincat protiv Italije*, stavak 20.).

169. U tom su smislu bitne objektivne okolnosti u vrijeme donošenja odluke o pritvaranju: ako se u to vrijeme čini da se „zakonom određeno tijelo sudbene vlasti“ u kasnijem kaznenom postupku može umiješati na strani tijela koje vrši kazneni progon, njegova neovisnost i nepristranost mogu biti podložne sumnji (*ibid.*, stavak 21.; *Hood protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 57.; *Nikolova protiv Bugarske* [VV], stavak 49.; *Pantea protiv Rumunjske*, stavak 236.).

5. Postupovna pretpostavka

170. Postupovna pretpostavka obvezuje „tijelo sudbene vlasti“ da osobno sasluša pojedinca dovedenog pred njega prije donošenja odgovarajuće odluke (*Schiesser protiv Švicarske*, stavak 31.; *De Jong, Baljet i Van den Brink protiv Nizozemske*, stavak 51.; *Nikolova protiv Bugarske* [VV], stavak 49.; *Aquilina protiv Malte* [VV], stavak 50.).

171. Prisutnost odvjetnika na raspravi nije obvezna (*Schiesser protiv Švicarske*, stavak 36.). Međutim, isključivanje odvjetnika s rasprave može štetno utjecati na sposobnost podnositelja zahtjeva da iznese svoje argumente (*Lebedev protiv Rusije*, stavci 83. - 91.).

6. Materijalna pretpostavka

a. Preispitivanje osnovanosti pritvora

172. Materijalna pretpostavka obvezuje „tijelo sudbene vlasti“ da preispita okolnosti koje idu u prilog ili protiv pritvora i da, upućivanjem na pravne kriterije, odluči postoje li razlozi koji opravdavaju pritvor (*Schiesser protiv Švicarske*, stavak 31.; *Pantea protiv Rumunjske*, stavak 231.). Drugim riječima, članak 5. stavak 3. obvezuje tijelo sudbene vlasti da razmotri osnovanost pritvora (*Aquilina protiv Malte* [VV], stavak 47.; *Krejčír protiv Češke Republike*, stavak 89.).

173. Prvotnim automatskim preispitivanjem uhićenja i pritvaranja moraju se moći ispitati pitanja zakonitosti te pitanje postoji li osnovana sumnja da je uhićena osoba počinila kazneno djelo ili, drugim riječima, da je pritvaranje obuhvaćeno dopuštenom iznimkom navedenom u članku 5. stavku 1. točki (c) (*McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 40.; *Oral i Atabay protiv Turske*, stavak 41.).

174. Pitanja koja tijelo sudbene vlasti mora ispitati nisu ograničena na pitanje zakonitosti. Preispitivanje koje se zahtijeva na temelju članka 5. stavka 3., kako bi se utvrdilo je li lišenje slobode pojedinca opravdano, mora biti dovoljno široko kako bi obuhvatilo različite okolnosti koje idu u prilog ili protiv pritvora (*Aquilina protiv Malte* [VV], stavak 52.).

175. Opseg ispitivanja zakonitosti može u posebnim okolnostima određenog predmeta biti ograničen u većoj mjeri nego na temelju članka 5. stavka 4. (*Stephens protiv Malte (br. 2)*, stavak 58.).

b. Ovlast za puštanje na slobodu

176. Ako ne postoje razlozi koji opravdavaju pritvor, „tijelo sudbene vlasti“ mora imati ovlast izdati obvezujuću naredbu za puštanje pritvorenika (*Asenov i drugi protiv Bugarske*, stavak 146.; *Nikolova protiv Bugarske* [VV], stavak 49.; *Niedbała protiv Poljske*, stavak 49.; *McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 40.).

177. Kako bi se odlaganje svelo na najmanju moguću mjeru, itekako je poželjno da tijelo sudbene vlasti koje provodi prvo automatsko preispitivanje zakonitosti i postojanja osnova za pritvor također ima nadležnost razmotriti puštanje na slobodu uz jamčevinu. Međutim, to nije pretpostavka iz Konvencije te u načelu nema razloga zašto dva tijela sudbene vlasti ne bi mogla rješavati ta pitanja u propisanom roku. U svakom slučaju, kao pitanje tumačenja, ne može se zahtijevati da se ispitivanje puštanja uz jamčevinu odvija brže nego što se to zahtijeva u pogledu prvog automatskog preispitivanja, a što je Sud utvrdio kao najviše četiri dana (*ibid.*, stavak 47.; vidi također predmet *Magee i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, u kojem nedostatak mogućnosti uvjetnog otpusta u ranoj fazi pritvora podnositelja zahtjeva nije otvorio nikakva pitanja na temelju članka 5. stavka 3. Konvencije).

C. Pravo na suđenje u razumnom roku ili puštanje na slobodu do suđenja (članak 5. stavak 3.)

Članak 5. stavak 3. Konvencije

„3. Svatko uhićen ili pritvoren u uvjetima predviđenima stavkom 1.c) ovoga članka ... ima pravo u razumnom roku biti suđen ili pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati davanjem jamstva da će ta osoba pristupiti suđenju.“

HUDOC ključne riječi

Suđenje u razumnom roku (5-3) – Puštanje na slobodu do suđenja (5-3) – Trajanje pritvora (5-3) – Razumnost pritvora (5-3) – Uvjetno puštanje na slobodu (5-3) – Jamstva da će osoba pristupiti suđenju (5-3)

1. Razdoblje koje je potrebno uzeti u obzir

178. Prilikom utvrđivanja duljine pritvora do suđenja na temelju članka 5. stavka 3. Konvencije, razdoblje koje je potrebno uzeti u obzir počinje s danom kada je optuženik odveden u pritvor i završava s danom utvrđivanja optužbe za koju se tereti, čak i ako je optužbu utvrdio samo prvostupanjski sud (vidi, primjerice, *Štvrtecký protiv Slovačke**, stavak 55.; *Solmaz protiv Turske*, stavci 23. - 24.; *Kalashnikov protiv Rusije*, stavak 110.; *Wemhoff protiv Njemačke*, stavak 9.).

179. S obzirom na bitnu vezu između članka 5. stavka 3. Konvencije i stavka 1. točke (c) tog članka, osoba osuđena u prvom stupnju ne može se smatrati pritvorenom „radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji sumnja da je počinila kazneno djelo“, kako je navedeno u potonjoj odredbi, već je u položaju predviđenom člankom 5. stavkom 1. točkom (a) koji dopušta lišenje slobode „nakon presude nadležnog suda“ (*Belevitskiy protiv Rusije*, stavak 99.; *Piotr Baranowski protiv Poljske*, stavak 45.; *Górski protiv Poljske*, stavak 41.).

2. Opća načela

180. Drugi dio članka 5. stavka 3. tijelima sudbene vlasti ne daje izbor između pokretanja suđenja protiv optuženika u razumnom roku ili odobravanja privremenog puštanja optuženika na slobodu do suđenja. Optuženika se do presude mora smatrati nevinim, a svrha odredbe koja se razmatra u osnovi jest zahtijevati da bude uvjetno pušten na slobodu nakon što trajanje njegova produljenog pritvora prestane biti razumno.

181. Pitanje je li razdoblje provedeno u pritvoru razumno ne može se apstraktno procijeniti. Pitanje je li razumno da optuženik ostane u pritvoru mora se ocijeniti na temelju činjenica svakog predmeta i prema njegovim posebnim značajkama. Produljeni pritvor može se opravdati u danom slučaju samo ako postoje specifične naznake istinskog zahtjeva javnog interesa koji, neovisno o pretpostavci nevinosti, preteže nad pravilom poštovanja slobode pojedinca utvrđenim u članku 5. Konvencije.

182. Prvenstveno je na nacionalnim tijelima sudbene vlasti da osiguraju da pritvor optuženika u danom slučaju ne prelazi razumno trajanje. U tom smislu moraju, uz dužno poštivanje pretpostavke nevinosti, razmotriti sve činjenice koje govore u prilog ili protiv postojanja gore navedenog istinskog zahtjeva javnog interesa koji opravdava odstupanje od pravila iz članka 5. te ih moraju navesti u svojim odlukama o puštanju na slobodu. U osnovi, na temelju razloga navedenih u tim odlukama i utvrđenih činjenica koje podnositelj zahtjeva navodi u svojim žalbama, Sud je pozvan odlučiti je li došlo do povrede članka 5. stavka 3. (*Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], stavci 89. - 91.; *McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 41. - 43.).

183. Postojanost osnovane sumnje uvjet je *sine qua non* za valjanost produljenog pritvora. Međutim, kada nacionalna tijela sudbene vlasti najprije ispituju, „u najkraćem roku“ nakon uhićenja, hoće li uhićenika zadržati u pritvoru, ta sumnja više nije dovoljna pa ta tijela također moraju pružiti druge relevantne i dovoljne osnove za opravdanje pritvora (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], stavak 222., i *Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], stavak 102.). Kada te osnove i dalje opravdavaju lišenje slobode, Sud se također mora uvjeriti da su nacionalna tijela pokazala „posebnu revnost“ u vođenju postupka (*Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], stavak 87.; *Idalov protiv Rusije* [VV], stavak 140.).

184. Razlozi u korist i protiv puštanja na slobodu ne smiju biti „općeniti i apstraktni“ (*Boicenco protiv Moldavije*, stavak 142.; *Khudoyorov protiv Rusije*, stavak 173.), već trebaju upućivati na konkretne činjenice i osobne okolnosti podnositelja zahtjeva koje opravdavaju njegovo pritvaranje (*Aleksanyan protiv Rusije*, stavak 179.; *Rubtsov i Balayan protiv Rusije*, stavci 30. - 32.).

185. Kvaziautomatsko produljenje pritvora u suprotnosti je s jamstvima navedenim u članku 5. stavku 3. (*Tase protiv Rumunjske*, stavak 40.).

186. Na vlastima je da utvrde postojanost razloga koji opravdavaju produljeni pritvor (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], stavak 234.). Teret dokazivanja u tim pitanjima ne smije se preokrenuti tako da pritvorena osoba mora dokazivati postojanje razloga koji opravdavaju njezino puštanje na slobodu (*Bykov protiv Rusije* [VV], stavak 64.).

187. U slučajevima u kojima su možda postojale okolnosti koje su mogle opravdati pritvaranje neke osobe, ali nisu bile navedene u domaćim odlukama, nije zadaća Suda da ih utvrdi i zauzme mjesto nacionalnih sudova koji su odlučivali o podnositeljevu pritvoru (*ibid.*, stavak 66.; *Giorgi Nikolaishvili protiv Gruzije*, stavak 77.). Samo donošenjem obrazložene odluke može se osigurati javni nadzor djelovanja pravosudnog sustava (*Tase protiv Rumunjske*, stavak 41.).

3. Opravdanost bilo kojeg razdoblja pritvora

188. Ne može se smatrati članak 5. stavak 3. Konvencije bezuvjetno dopušta pritvor prije suđenja pod uvjetom da ne traje duže od određenog minimalnog razdoblja. Vlasti moraju uvjerljivo dokazati opravdanost bilo kojeg razdoblja pritvora, bez obzira na to koliko je kratko (*Idalov protiv Rusije* [VV], stavak 140.; *Tase protiv Rumunjske*, stavak 40.; *Castravet protiv Moldavije*, stavak 33.; *Belchev protiv Bugarske*, stavak 82.).

4. Osnove za produljeni pritvor

189. U sudskoj praksi na temelju Konvencije utvrđena su četiri osnovna prihvatljiva razloga za odbijanje puštanja uz jamčevinu: (a) rizik da optuženik neće pristupiti suđenju; (b) rizik da će optuženik, ako bude pušten, poduzeti korake koji bi utjecali na djelovanje pravosudnog sustava, ili (c) počiniti daljnja kaznena djela, ili (d) narušavati javni red (*Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], stavak 88.; *Tiron protiv Rumunjske*, stavak 37.; *Smirnova protiv Rusije*, stavak 59.; *Piruzyan protiv Armenije*, stavak 94.). Ti rizici moraju biti propisno potkrijepljeni, a obrazloženje tih stavki od strane vlasti ne smije biti apstraktno, općenito ili stereotipno (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], stavak 222.). Međutim, ništa ne sprječava nacionalna tijela sudbene vlasti da upućivanjem podrže ili uključe određene stavke koje su vlasti citirale tražeći određivanje pritvora prije suđenja (*ibid.*, stavak 227.).

a. Opasnost od bijega

190. Opasnost od bijega ne može se mjeriti isključivo na temelju težine kazne koja se riskira. Ona se mora ocijeniti u odnosu na brojne druge relevantne čimbenike koji mogu ili potvrditi postojanje opasnosti od bijega ili ju učiniti tako malom da ne može opravdati pritvor (*Panchenko protiv Rusije*, stavak 106.).

191. Rizik od bijega mora se ocijeniti u svjetlu čimbenika koji se odnose na karakter osobe, njezin moral, dom, zanimanje, imovinu, obiteljske veze i sve vrste veza sa zemljom u kojoj se kazneno goni (*Becciev protiv Moldavije*, stavak 58.).

192. Puko nepostojanje stalnog prebivališta ne dovodi do opasnosti od bijega (*Sulaoja protiv Estonije*, stavak 64.).

193. Opasnost od bijega nužno se smanjuje s protekom vremenom provedenog u pritvoru (*Neumeister protiv Austrije*, stavak 10.).

194. Kada je jedini preostali razlog za pritvor bojazan da će optuženik pobjeći i na taj način izbjeći pristupanje suđenju, optuženik se mora pustiti na slobodu samo ako je moguće pribaviti jamstva kojima će se osigurati njegovo pristupanje (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], stavak 223.).

195. Iako je težina kazne koja prijete optuženiku relevantan element u procjeni rizika da bi optuženik mogao pobjeći, težina optužbi ne može sama po sebi opravdati dugotrajna razdoblja pritvora (*Idalov protiv Rusije* [VV], stavak 145.; *Garycki protiv Poljske*, stavak 47.; *Chraidi protiv Njemačke*, stavak 40.; *Ilijkov protiv Bugarske*, stavci 80. - 81.).

196. Iako, općenito, izraz „stanje dokaza“ može biti važan čimbenik za postojanje i postojanost ozbiljnih pokazatelja krivnje, ne može sam opravdati dugotrajan pritvor (*Dereci protiv Turske*, stavak 38.).

b. Ometanje postupka

197. Na opasnost da će optuženik ometati pravilno vođenje postupka ne može se pozivati *in abstracto*, već je nju potrebno potkrijepiti činjeničnim dokazima (*Becciev protiv Moldavije*, stavak 59.).

198. Rizik od pritiska na svjedoke može se prihvatiti u početnim fazama postupka (*Jarzyński protiv Poljske*, stavak 43.). Međutim, on se ne može temeljiti samo na vjerojatnosti teške kazne, već mora biti povezan s određenim činjenicama (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], stavak 224.).

199. Dugoročno, međutim, zahtjevi istrage nisu dovoljni da opravdaju pritvaranje osumnjičenika: u normalnom tijeku događaja, navedeni se rizici smanjuju s protekom vremena kako se istrage provode, izjave uzimaju, a provjere obavljaju (*Clooth protiv Belgije*, stavak 44.).

200. U slučajevima koji se odnose na organizirane kriminalne aktivnosti ili skupine, rizik da bi pritvorenik, ako bude pušten na slobodu, mogao vršiti pritisak na svjedoke ili druge osumnjičenike ili na neki drugi način ometati postupak često je izrazito visok (*Štvrtecký protiv Slovačke**, stavak 61.; *Podeschi protiv San Marina*, stavak 149.).

c. Ponavljanje kaznenih djela

201. Težina optužbe može navesti tijela sudbene vlasti da osumnjičenika smjeste u pritvor i ondje ga zadrže kako bi spriječile bilo kakve pokušaje počinjenja daljnjih kaznenih djela. Međutim, opasnost nužno mora biti uvjerljiva, a mjera mora biti primjerena u svjetlu okolnosti predmeta, a posebice u svjetlu prošlosti i osobnosti dotične osobe (*Clooth protiv Belgije*, stavak 40.).

202. Prethodne osuđujuće presude mogu predstavljati osnovu za razumnu bojazan da bi optuženik mogao počinuti novo kazneno djelo (*Selçuk protiv Turske*, stavak 34.; *Matznetter protiv Austrije*, stavak 9.).

203. Ne može se zaključiti da je osoba sklona počinjenju novih kaznenih djela ako nema posao ili obitelj (*Sulaoja protiv Estonije*, stavak 64.).

d. Očuvanje javnog reda

204. Prihvaćeno je da, zbog njihove posebne težine i reakcije javnosti na njih, pojedina kaznena djela mogu dovesti do društvenih nemira, što može opravdati pritvor, barem za neko vrijeme. U osobitim okolnostima taj se čimbenik stoga može uzeti u obzir u svrhu Konvencije, a u svakom slučaju ukoliko domaće pravo prepoznaje pojam narušavanja javnog reda izazvanog kaznenim djelom.

205. Međutim, ta se osnova može smatrati relevantnom i dovoljnom samo ako se temelji na činjenicama koje mogu pokazati da bi puštanje optuženika na slobodu zaista izazvalo narušavanje javnog reda. Osim toga, pritvor će i dalje biti legitiman samo ako i dalje zaista postoji prijetnja javnom redu; produljenje pritvora ne može zamijeniti očekivanu kaznu zatvora (*Letellier protiv Francuske*, stavak 51.; *I.A. protiv Francuske*, stavak 104.; *Prencipe protiv Monaka*, stavak 79.; *Tiron protiv Rumunjske*, stavci 41. - 42.).

206. Zaštita javnog reda posebno je relevantna u slučajevima koji uključuju optužbe za teške povrede temeljnih ljudskih prava, kao što su ratni zločini protiv civilnog stanovništva (*Milanković i Bošnjak protiv Hrvatske*, stavak 154.).

5. Posebna revnost

207. Složenost i posebne značajke istrage čimbenici su koji se moraju uzeti u obzir pri utvrđivanju jesu li nacionalne vlasti pokazale „posebnu revnost“ u postupku (*Scott protiv Španjolske*, stavak 74.).

208. Pravo optuženika u pritvoru da se njegov predmet ispita uz određenu žurnost ne smije neopravdano ometati napore tijela sudbene vlasti da obavljaju svoje zadatke s primjerenom pažnjom (*Shabani protiv Švicarske*, stavak 65.; *Sadegül Özdemir protiv Turske*, stavak 44.).

6. Alternativne mjere

209. Kad odlučuju o tome treba li osobu pustiti na slobodu ili zadržati u pritvoru, vlasti su dužne razmotriti alternativne načine na koje će osigurati njezino pojavljivanje na suđenju (*Idalov protiv Rusije* [VV], stavak 140.). Ta odredba ne jamči samo pravo na „suđenje u razumnome roku ili puštanje na slobodu dok traje suđenje“ već i propisuje da se „puštanje na slobodu može uvjetovati davanjem jamstva za pojavljivanje na sudu“ (*Khudoyorov protiv Rusije*, stavak 183.; *Lelièvre protiv Belgije*, stavak 97.; *Shabani protiv Švicarske*, stavak 62.).

7. Jamčevina

210. Svrha jamstva predviđenog člankom 5. stavkom 3. Konvencije nije osigurati naknadu za gubitak, već, posebice, pristupanje optuženika raspravi. Iznos jamčevine stoga se mora ocijeniti prvenstveno „u odnosu na [optuženika], njegovu imovinu i njegov odnos s osobama koje trebaju osigurati jamstvo ili, drugim riječima, u odnosu na stupanj pouzdanosti da će mogućnost gubitka jamstva ili postupanja protiv jamaca u slučaju nepojavljivanja na suđenju djelovati dovoljno obeshrabrujuće da ga odvraća od svake želje za bijegom“ (*Gafà protiv Malte**, stavak 70.; *Mangouras protiv Španjolske* [VV], stavak 78.; *Neumeister protiv Austrije*, stavak 14.).

211. Jamčevina se može tražiti samo dok postoje razlozi koji opravdavaju pritvor (*Mušuc protiv Moldavije*, stavak 42.; *Aleksandr Makarov protiv Rusije*, stavak 139.). Ako se rizik od bijega može izbjeći uz jamčevinu ili druga jamstva, optuženik se mora pustiti na slobodu, imajući u vidu činjenicu da se, u slučajevima u kojima se može očekivati blaža kazna, treba uzeti u obzir manji poticaj za bijeg optuženika (*Vrenčev protiv Srbije*, stavak 76.). Vlasti moraju primijeniti isto onoliko dužne pažnje prilikom određivanja odgovarajućeg iznosa jamčevine kao i kod odlučivanja je li produljeni pritvor optuženika neophodan (*Piotr Osuch protiv Poljske*, stavak 39.; *Bojilov protiv Bugarske*, stavak 60.; *Skrobol protiv Poljske*, stavak 57.).

212. Nadalje, iznos koji je određen za jamčevinu mora biti propisno opravdan u odluci kojom se utvrđuje jamčevina (*Georgieva protiv Bugarske*, stavci 15. i 30. - 31.), te se pri određivanju moraju uzeti u obzir imovina optuženika (*Gafà protiv Malte**, stavak 70.; *Hristova protiv Bugarske*, stavak 111.) i njegova sposobnost plaćanja (*Toshev protiv Bugarske*, stavci 69. - 73.). U određenim okolnostima nije nerazumno uzeti u obzir i iznos gubitka koji je optuženik uzrokovao (*Mangouras protiv Španjolske* [VV], stavci 81. i 92.).

213. Činjenica da pritvorenik ostaje u pritvoru nakon što mu je odobreno puštanje uz jamčevinu ukazuje na to da domaći sudovi nisu primijenili potrebnu pažnju prilikom utvrđivanja odgovarajuće jamčevine (*Gafà protiv Malte**, stavak 73.; *Kolakovic protiv Malte*, stavak 72.).

214. Vlasti su dužne voditi postupak s „posebnom revnošću“ i nakon što jamčevina bude formalno odobrena, a pojedinac ostane u pritvoru zbog nemogućnosti plaćanja (*Gafà protiv Malte**, stavak 71.; *Kolakovic protiv Malte*, stavak 74.).

215. Automatsko odbijanje jamčevine na temelju zakona, bez ikakve sudske kontrole, nespojivo je s jamstvima iz članka 5. stavka 3. (*Piruzyan protiv Armenije*, stavak 105.; *S.B.C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 23. - 24.).

8. Pritvaranje maloljetnika prije suđenja

216. Pritvaranje maloljetnika prije suđenja trebalo bi se primjenjivati samo kao krajnja mjera; trebalo bi trajati što je kraće moguće, a u slučajevima kada je pritvor nužan, maloljetnike je potrebno smjestiti odvojeno od odraslih osoba (*Nart protiv Turske*, stavak 31.; *Güveç protiv Turske*, stavak 109.).

D. Pravo na brzo ispitivanje zakonitosti pritvaranja od strane suda (članak 5. stavak 4.)

Članak 5. stavak 4. Konvencije

„4. Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.“

HUDOC ključne riječi

Preispitivanje zakonitosti pritvaranja (5-4) – Pokrenuti postupak (5-4) – Preispitivanje od strane suda (5-4) – Žurnost preispitivanja (5-4) – Postupovna jamstva preispitivanja (5-4) – Naložiti puštanje na slobodu (5-4)

1. Cilj odredbe

217. Članak 5. stavak 4. jest odredba *habeas corpus* Konvencije. Njim se pritvorenim osobama osigurava pravo da aktivno zatraže sudsko preispitivanje njihovog pritvaranja (*Mooren protiv Njemačke* [VV], stavak 106.; *Rakevich protiv Rusije*, stavak 43.).

Člankom 5. stavkom 4. također se uhićenim ili pritvorenim osobama osigurava pravo da sud „brzo“ odluči o zakonitosti njihovog pritvaranja i da se naloži njihovo puštanje na slobodu ako pritvaranje nije zakonito (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 131.).

218. Činjenica da Sud nije utvrdio da je došlo do kršenja zahtjeva iz članka 5. stavka 1. Konvencije ne znači da je oslobođen od provođenja preispitivanja usklađenosti s člankom 5. stavkom 4. Ta su dva stavka zasebne odredbe, a poštivanje prvo navedenog stavka ne podrazumijeva nužno poštivanje potonjeg (*Douiyeb protiv Nizozemske* [VV], stavak 57.; *Kolompar protiv Belgije*, stavak 45.).

219. U slučajevima kada pritvorenici nisu bili obaviješteni o razlozima lišenja slobode, Sud je utvrdio da je time njihovo pravo na podnošenje žalbe protiv pritvaranja bilo neučinkovito (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 132.).

2. Primjenjivost odredbe

220. Iako se u članku 5. stavku 4. obično razmatraju situacije u kojima pojedinac pokreće postupak u pritvoru, ta se odredba može primjenjivati i kada pojedinac više nije u pritvoru tijekom žalbenog postupka čiji je ishod presudan za utvrđivanje zakonitosti pritvora tog pojedinca (*Oravec protiv Hrvatske*, stavak 65.).

Iako jamstvo brzog preispitivanja više nije relevantno u svrhu članka 5. stavka 4. nakon puštanja osobe na slobodu, jamstvo učinkovitosti preispitivanja i dalje se primjenjuje jer bivši pritvorenik može imati legitiman interes za utvrđivanjem zakonitosti pritvora čak i nakon puštanja na slobodu (*Kováčik protiv Slovačke*, stavak 77.; *Osmanović protiv Hrvatske*, stavak 49.). Konkretno, odluka o pitanju zakonitosti može utjecati na „izvršivo pravo na odštetu“ na temelju članka 5. stavka 5. Konvencije (*S.T.S. protiv Nizozemske*, stavak 61.).

221. Ne otvaraju se pitanja na temelju članka 5. stavka 4. u slučajevima kada sporni pritvor kratko traje (predmet *Rozhkov protiv Rusije (br. 2)*, stavak 65., u kojem je pritvor podnositelja zahtjeva trajao samo nekoliko sati; vidi, suprotno tome, predmet *A.M. protiv Francuske*, stavak 36., u kojem je utvrđeno da se ta odredba primjenjuje na razdoblje od tri i pol dana upravnog pritvora do protjerivanja).

222. Ako je osoba lišena slobode u skladu s osuđujućom presudom nadležnog suda, nadzor koji zahtijeva članak 5. stavak 4. uključen je u odluku suda na kraju sudskog postupka (*De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije*, stavak 76.) te stoga nije potrebno daljnje preispitivanje. Međutim, u slučajevima kada su osnove koje opravdavaju lišenje slobode osobepodložne promjeni protekom vremenom, potrebno je osigurati pristup tijelu koje ispunjava uvjete iz članka 5. stavka 4. Konvencije (*Kafkaris protiv Cipra* (odl.), stavak 58.).

223. Članak 5. stavak 4. ponovno se primjenjuje kad se, nakon osuđujuće presude, pojave nova pitanja koja utječu na zakonitost pritvora (vidi predmet *Etute protiv Luksemburga**, stavci 25. i 33., koji se odnosi na odluku o ukidanju uvjetnog otpusta zatvorenika; *Ivan Todorov protiv Bugarske*, stavci 59. - 61., koji se odnosi na pitanje je li nastupila zastara u odnosu na kaznu za kazneno djelo koja je određena dvadesetak godina ranije).

224. U slučajevima kada države ugovornice propisuju postupke koji prelaze zahtjeve iz članka 5. stavka 4. Konvencije, jamstva iz te odredbe moraju se poštovati i u tim postupcima. Tako je utvrđeno da je članak 5. stavak 4. primjenjiv u razdoblju nakon osuđujuće presude jer je u domaćem pravu propisano da osoba bude pritvorena dok njezina osuđujuća presuda ne postane pravomoćna, uključujući i tijekom žalbenog postupka, i da joj se priznaju ista postupovna prava kao i svim pritvorenicima (*Stollenwerk protiv Njemačke*, stavak 36.).

225. Iako članak 5. stavak 4. ne obvezuje države ugovornice da uspostave drugu razinu nadležnosti za ispitivanje zakonitosti pritvora, država koja uspostavi takav sustav mora načelno pružiti pritvorenicima ista jamstva u žalbenom postupku kao i u postupku u prvom stupnju (*Kučera protiv Slovačke*, stavak 107.; *Navarra protiv Francuske*, stavak 28.; *Toth protiv Austrije*, stavak 84.).

226. Članak 5. stavak 4. može biti primjenjiv i na postupke pred ustavnim sudovima (*Mehmet Hasan Altan protiv Turske**, stavak 159.).

3. Priroda traženog preispitivanja

227. Članak 5. stavak 4. daje uhićenoj ili pritvorenoj osobi pravo da pokrene postupak za preispitivanje od strane suda postupovnih i materijalnih uvjeta koji su bitni za „zakonitost“, u smislu članka 5. stavka 1., njezinog lišenja slobode (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 128.; *Idalov protiv Rusije* [VV], stavak 161.; *Reinprecht protiv Austrije*, stavak 31.).

Pojam „zakonitost“ na temelju članka 5. stavka 4. ima isto značenje kao i u članku 5. stavku 1., tako da uhićena ili pritvorena osoba ima pravo na preispitivanje zakonitosti pritvaranja ne samo u svjetlu pretpostavki domaćeg prava već i Konvencije, općih načela sadržanih u njoj i svrhe ograničenja dopuštenih člankom 5. stavkom 1. (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 128.; *Suso Musa protiv Malte*, stavak 50.; vidi također predmet *A.M. protiv Francuske*, stavci 40. - 41., koji se odnosi na potreban opseg sudskog preispitivanja na temelju članka 5. stavka 1. točke (f)).

228. „Sud“ kojem pritvorenik ima pristup u smislu članka 5. stavka 4. ne mora biti klasični sud integriran u standardni pravosudni sustav zemlje (*Weeks protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 61.). Međutim, on mora biti tijelo „pravosudne naravi“ koje pruža određena postupovna jamstva. Prema tome, „sud“ mora biti neovisan i od izvršne vlasti i od stranaka u postupku (*Stephens protiv Malte (br. 1)*, stavak 95.; *Ali Osman Özmen protiv Turske*, stavak 87., u kojem je Sud potvrdio da se pojam „sud“ iz članka 5. stavka 4. mora tumačiti kao tijelo koje posjeduje iste odlike neovisnosti i nepristranosti koje se zahtijevaju od „suda“ navedenog u članku 6.).

229. Oblici sudskog preispitivanja koji zadovoljavaju uvjete iz članka 5. stavka 4. mogu se razlikovati od jedne do druge domene, a ovisit će o vrsti dotičnog lišenja slobode (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 129.; *M.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 75.).

230. Nije isključeno da bi sustav automatskog periodičnog preispitivanja zakonitosti pritvora od strane suda mogao osigurati poštivanje uvjeta iz članka 5. stavka 4. Međutim, kada se uspostavi automatsko preispitivanje, odluke o zakonitosti pritvora moraju se donositi u „razumnim intervalima“ (predmet *Abdulkhanov protiv Rusije*, stavci 209. i 212. - 14., u kojem je naveden sažetak sudske prakse u kontekstu pritvora na temelju točaka (a), (c), (e) i (f) članka 5. stavka 1.).

231. Na temelju članka 5. stavka 4. pritvorenik ima pravo podnijeti zahtjev „sudu“ koji je nadležan za „brzo“ odlučivanje o tome je li njegovo lišenje slobode postalo „nezakonito“ u svjetlu novih čimbenika koji su se pojavili nakon prvotne odluke kojom je osoba lišena slobode (*Abdulhanov protiv Rusije*, stavak 208.; *Azimov protiv Rusije*, stavci 151. - 52.).

232. Ako je osoba pritvorena na temelju članka 5. stavka 1. točke (c) Konvencije, „sud“ mora biti ovlašten ispitati postoji li dovoljno dokaza koji bi mogli izazvati osnovanu sumnju da je osoba počinila kazneno djelo jer je postojanje takve sumnje bitno da pritvor bude „zakonit“ na temelju Konvencije (*Nikolova protiv Bugarske* [VV],stavak 58.).

233. Umobolnik koji je prisilno zatvoren u psihijatrijsku ustanovu tijekom duljeg razdoblja ima pravo pokretati postupak „u razumnim intervalima“ kako bi doveo u pitanje zakonitost njegovog pritvora (predmet *M.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 77., koji sadrži sažetak primjenjivih načela). Sustav periodičnog preispitivanja čije pokretanje ovisi isključivo o tijelima vlasti nije sam po sebi dovoljan (*X. protiv Finske*, stavak 170.; *Raudevs protiv Latvije*, stavak 82.).

234. Kriteriji za „zakonit pritvor“ na temelju članka 5. stavka 1. točke (e) podrazumijevaju da se preispitivanje zakonitosti zajamčeno člankom 5. stavkom 4. u vezi s produljenim pritvorom duševnog bolesnika treba provesti uzimajući u obzir trenutačno zdravstveno stanje bolesnika, uključujući opasnost koju predstavlja, koje se potvrđuje ažuriranim medicinskim procjenama, a ne uzimajući u obzir prošle događaje na temelju kojih je donesena prvotna odluka o pritvoru (*Juncal protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), stavak 30.; *Ruiz Rivera protiv Švicarske*, stavak 60.; *H.W. protiv Njemačke*, stavak 107.).

235. Pokretanje postupaka za osporavanje zakonitosti upravnog pritvaranja do protjerivanja na temelju članka 5. stavka 1. točke (f) ne mora imati suspenzivni učinak na provedbu naloga za protjerivanje. Takav zahtjev bi, paradoksalno, doveo do produljenja situacije koju pritvorenik osporavanjem upravnog pritvaranja želi okončati (*A.M. protiv Francuske*, stavak 38.).

236. Članak 5. stavak 4. ne nameće obvezu sudu koji ispituje žalbu protiv pritvora da odgovori na svaki argument sadržan u tvrdnjama žalitelja. Međutim, sud ne može s konkretnim činjenicama na koje se poziva pritvorenik i koje bi mogle izazvati sumnju u postojanje uvjeta bitnih za „zakonitost“ lišenja slobode, u smislu Konvencije, postupati kao da su nevažne ili ih zanemariti (*Ilijkov protiv Bugarske*, stavak 94.).

237. „Sud“ mora imati ovlast naložiti puštanje na slobodu ako utvrdi da je pritvor nezakonit; puka ovlast za davanje preporuke nije dovoljna (*Benjamin i Wilson protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 33. - 34.; *Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 128.).

238. Postupak iz članka 5. stavka 4. ne mora nužno dovesti do puštanja na slobodu, već može dovesti i do nekog drugog oblika pritvora. Kada je pritvor pojedinca obuhvaćen i točkom (a) i točkom (e) članka 5. stavka 1., bilo bi protivno cilju i svrsi članka 5. tumačiti stavak 4. te odredbe tako da podrazumijeva da preispitivanje zakonitosti zatvaranja u psihijatrijsku ustanovu nije moguće samo zato što je prvotnu odluku kojom je naložen pritvor sud donio na temelju članka 5. stavka 1. točke (a). Razlog za jamčenje preispitivanja na temelju članka 5. stavka 4. podjednako je važan osobama pritvorenim u psihijatrijskoj ustanovi bez obzira na to jesu li ili ne usporedno služile kaznu zatvora (predmet *Kuttner protiv Austrije*, stavak 31., u kojem je zahtjev podnositelja za ukidanje mjere pritvora u psihijatrijskoj ustanovi mogao dovesti samo do njegova premještaja u redovnu zatvorsku ustanovu).

4. Postupovna jamstva

239. Zahtjev postupovne poštenosti na temelju članka 5. stavka 4. ne nameće jedinstven, nepromjenjiv standard koji se treba primjenjivati neovisno o kontekstu, činjenicama i okolnostima. Iako nije uvijek nužno da postupak iz članka 5. stavka 4. pruži ista jamstva kao ona koja su na temelju članka 6. potrebna za kazneni ili građanski postupak, on mora biti pravosudne prirode i pružiti

jamstva koja odgovaraju vrsti predmetnog lišenja slobode (*A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 203.; *Idalov protiv Rusije* [VV], stavak 161.).

240. U slučaju osobe čiji pritvor spada u domašaj članka 5. stavka 1. točke (c), potrebno je saslušanje (*Nikolova protiv Bugarske* [VV], stavak 58.). Prilika da pritvorenik bude saslušan osobno ili putem nekog oblika zastupanja jedno je od temeljnih jamstava postupka koji se primjenjuje kod pitanja lišenja slobode (*Kampanis protiv Grčke*, stavak 47.).

Međutim, članak 5. stavak 4. ne zahtijeva da pritvorena osoba bude saslušana svaki put kad podnese žalbu protiv odluke kojom se produljuje njezin pritvor, već da može ostvariti pravo da bude saslušana u razumnim intervalima (*Çatal protiv Turske*, stavak 33.; *Altınok protiv Turske*, stavak 45.).

241. Usmena rasprava također je potrebna u kontekstu kontradiktornog postupka koji uključuje pravno zastupanje i mogućnost pozivanja i ispitivanja svjedoka, pri čemu su tijela sudbene vlasti pozvana ispitati osobnost i razinu zrelosti pritvorenika kako bi odlučila koliku opasnost predstavlja. Međutim, saslušanje nije bitno u svim okolnostima, pogotovo ako nije vjerojatno da će rezultirati dodatnim pojašnjenjima (predmet *Derungs protiv Švicarske*, stavci 72. i 75., u kojem osoba koja se nalazila u preventivnom pritvoru zbog psihičkih razloga nije pružila nikakve relevantne podatke ili dokaze o svojoj osobnosti od prethodne rasprave zbog kojih bi nova rasprava bila nužna).

242. Postupak mora biti kontradiktoran i mora uvijek jamčiti jednakost oružja između stranaka (*Reinprecht protiv Austrije*, stavak 31.; *A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 204.). U slučajevima pritvora, budući da je postojanost osnovane sumnje da je optuženik počinio kazneno djelo uvjet *sine qua non* za zakonitost produljenog pritvora, pritvoreniku treba pružiti priliku da učinkovito ospori temelj navoda protiv njega. Zbog toga će sud možda morati saslušati svjedoke čije bi svjedočenje moglo utjecati na kontinuiranu zakonitost pritvora (*Turcan protiv Moldavije*, stavci 67. - 70.).

Jednakost oružja nije osigurana ako podnositelj zahtjeva, ili njegov branitelj, nema pristup onim dokumentima u istražnom spisu koji su bitni za učinkovito osporavanje zakonitosti njegovog pritvaranja (*Ovsjannikov protiv Estonije*, stavak 72.; *Fodale protiv Italije*, stavak 41.; *Korneykova protiv Ukrajine*, stavak 68.). Također može biti bitno da dotični pojedinac nema samo mogućnost da bude saslušan osobno već i da uživa učinkovitu pomoć svojeg odvjetnika (*Cernák protiv Slovačke*, stavak 78.).

243. Budući da postupak za određivanje pritvora zahtijeva posebnu žurnost, sudac može odlučiti ne čekati da pritvorenik iskoristi pravnu pomoć, a vlasti nisu obvezne pružiti mu besplatnu pravnu pomoć u kontekstu postupka za određivanje pritvora (*Karachentsev protiv Rusije**, stavak 52.).

244. Načela kontradiktornosti postupka i jednakosti oružja moraju se jednako poštivati u postupku pred žalbenim sudom (*Çatal protiv Turske*, stavci 33. - 34. i predmeti citirani u tom predmetu) kao i u postupku koji države ugovornice, po izboru, stavljaju na raspolaganje pritvorenicima nakon osuđujuće presude (*Stollenwerk protiv Njemačke*, stavak 44.).

245. Terorizam spada u posebnu kategoriju. Članak 5. stavak 4. ne isključuje provođenje zatvorenog saslušanja na kojem se povjerljivi izvori informacija koji podupiru istragu vlasti podnose sudu u odsutnosti pritvorenika ili njegovog odvjetnika. Važno je da vlasti otkriju prikladne informacije kako bi omogućili pritvoreniku da se upozna s prirodom optužbi protiv njega i da ima mogućnost da ih opovrgne i da učinkovito sudjeluje u postupku koji se odnosi na njegov produljeni pritvor (predmet *Sher i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 149., u kojem je Sud prihvatio da prijetnja od neposrednog terorističkog napada opravdava ograničenja kontradiktorne prirode postupka u odnosu na naloge za daljnji pritvor zbog nacionalne sigurnosti.)

5. Uvjet „brzine“

246. Uz jamstvo pritvorenim osobama prava na pokretanje postupka za osporavanje zakonitosti njihovog pritvaranja, u članku 5. stavku 4. također se navodi njihovo pravo, nakon pokretanja takvog postupka, na brzu sudsku odluku o zakonitosti pritvora i naređivanje njegovog prekida ako se pokaže nezakonitim (*Idalov protiv Rusije* [VV], stavak 154.; *Baranowski protiv Poljske*, stavak 68.). Pitanje poštuje li se pravo na brzu odluku mora se odrediti u svjetlu okolnosti svakog predmeta (*Rehbock protiv Slovenije*, stavak 84.).

247. Prilika za pravno preispitivanje mora se osigurati ubrzo nakon što je osoba zadržana u pritvoru te u razumnim intervalima nakon toga ako je potrebno (*Molotchko protiv Ukrajine*, stavak 148.).

248. Pojam „brzo“ (*speedily* ili *à bref délai*) ukazuje na manju hitnost od izraza „u najkraćem roku“ (*promptly* ili *aussitôt*) iz članka 5. stavka 3. (*E. protiv Norveške*, stavak 64.; *Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 59.).

Međutim, kada je odluku o pritvoru neke osobe donijelo nepravosudno tijelo, a ne sud, standard „brzine“ sudskog preispitivanja na temelju članka 5. stavka 4. bliži je standardu „najkraćeg roka“ na temelju članka 5. stavka 3. (predmet *Shcherbina protiv Rusije*, stavci 65. - 70., u kojem je utvrđeno da je odlaganje od šesnaest dana kod sudskog preispitivanja rješenja o određivanju pritvora podnositelju izdanog od strane tužitelja bilo prekomjerno).

249. Standard „brzine“ manje je strog kada je riječ o postupku pred žalbenim sudom (*Abdulkanov protiv Rusije*, stavak 198.). Kad je izvorno rješenje o određivanju pritvora sud donio u postupku koji pruža odgovarajuća jamstva zakonom propisanog postupka, Sud je spreman tolerirati dulja razdoblja preispitivanja u postupku pred drugostupanjskim sudom (*Shcherbina protiv Rusije*, stavak 65.). Ova se razmatranja posebice primjenjuju na pritužbe glede postupaka pred ustavnim sudovima (*Mehmet Hasan Altan protiv Turske**, stavak 163.). Postupci pred višim sudovima manje se bave proizvoljnošću, ali osiguravaju dodatna jamstva prvenstveno na temelju procjene prikladnosti produljenog pritvora (*ibid.*, stavak 165.).

250. Međutim, načelno, budući da je u pitanje dovedena sloboda pojedinca, država mora osigurati da se postupak provede što je prije moguće (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 131.).

a. Razdoblje koje je potrebno uzeti u obzir

251. Sud početkom smatra trenutak kada je podnesen zahtjev za puštanje na slobodu / kada je pokrenut postupak. Relevantno razdoblje završava konačnim utvrđivanjem zakonitosti pritvora podnositelja zahtjeva, uključujući sve žalbe (*Sanchez-Reisse protiv Švicarske*, stavak 54.; *E. protiv Norveške*, stavak 64.).

252. Ako se pravno sredstvo u upravnom postupku mora iscrpiti prije obraćanja sudu, vrijeme počinje teći kada se pred upravnim tijelom pokrene postupak o tom pitanju (*Sanchez-Reisse protiv Švicarske*, stavak 54.).

253. Ako se postupak vodi na dvije razine nadležnosti, mora se provesti cjelovita ocjena kako bi se utvrdilo je li ispunjen uvjet „brzine“ (*Hutchison Reid protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 78.; *Navarra protiv Francuske*, stavak 28.).

b. Relevantni čimbenici koje je potrebno uzeti u obzir pri ocjenjivanju brzine

254. Izraz „brzo“ ne može se apstraktno definirati. Kao i u slučaju odredbi u pogledu „razumnog roka“ iz članka 5. stavka 3. i članka 6. stavka 1., on se mora biti odrediti u svjetlu okolnosti pojedinačnog predmeta (*R.M.D. protiv Švicarske*, stavak 42.).

255. Pri donošenju takve ocjene, okolnosti koje je potrebno uzeti u obzir uključuju složenost postupka, ponašanje domaćih vlasti i podnositelja zahtjeva, ono što je od važnosti za podnositelja zahtjeva (*Mooren protiv Njemačke* [VV], stavak 106.; *Mehmet Hasan Altan protiv Turske**, stavak 162.)

te bilo kakve posebnosti domaćeg postupka (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], stavak 131.; *Mehmet Hasan Altan protiv Turske**, stavak 163.).

256. Dok jedna godina po stupnju nadležnosti može predstavljati opće pravilo u predmetima na temelju članka 6. stavka 1., članak 5. stavak 4. koji se odnosi na pitanja slobode, zahtijeva posebnu žurnost (*Panchenko protiv Rusije*, stavak 117.). Kada je osobna sloboda pojedinca dovedena u pitanje, Sud ima vrlo stroge standarde glede poštivanja od strane države uvjeta brzog preispitivanja zakonitosti pritvora (vidi, primjerice, predmet *Kadem protiv Malte*, stavci 44. - 45., u kojem je Sud smatrao da je vremensko razdoblje od sedamnaest dana pri odlučivanju o zakonitosti pritvora podnositelja zahtjeva prekomjerno, i predmet *Mamedova protiv Rusije*, stavak 96., u kojem je utvrđeno da duljina žalbenog postupka koji je trajao, *inter alia*, dvadeset i šest dana, nije u skladu sa zahtjevom „brzine“).

257. Kada određivanje uključuje složena pitanja – poput zdravstvenog stanja pritvorene osobe – ona se mogu uzeti u obzir pri razmatranju „razumnog“ trajanja na temelju članka 5. stavka 4. Međutim, čak i u složenim predmetima postoje čimbenici koji zahtijevaju da vlasti provedu osobito brzo preispitivanje, uključujući pretpostavku nevinosti u slučaju pritvora prije suđenja (*Frasik protiv Poljske*, stavak 63.; *Jablonski protiv Poljske*, stavci 91. - 93.).

258. U iznimnim situacijama, složenost predmeta može opravdati duljinu razdoblja koja se u običnom kontekstu ne mogu smatrati „brzima“ (predmeti *Mehmet Hasan Altan protiv Turske**, stavci 165. - 167.; *Şahin Alpay protiv Turske*, stavci 137. - 139., u kojima Sud nije utvrdio povredu članka 5. stavka 4. u odnosu na postupke pred Ustavnim sudom koji su trajali četrnaest odnosno šesnaest mjeseci u vezi s novim i složenim pitanjima u izvanrednom stanju).

259. Pritvor u kaznenim predmetima zahtijeva kratke intervale između preispitivanja (*Bezicheri protiv Italije*, stavak 21.).

260. Ako je duljina vremena prije donošenja odluke *prima facie* nespojiva s pojmom brzine, Sud će od države tražiti da objasni razlog za odlaganje ili iznese iznimne razloge koji opravdavaju dotični protek vremena (*Musiał protiv Poljske* [VV], stavak 44.; *Koendjibaharie protiv Nizozemske*, stavak 29.).

261. Ni prekomjerno opterećenje ni vrijeme godišnjih odmora ne mogu opravdati razdoblje neaktivnosti tijela sudbene vlasti (*E. protiv Norveške*, stavak 66.; *Bezicheri protiv Italije*, stavak 25.).

E. Pravo na odštetu zbog nezakonitog pritvaranja (članak 5. stavak 5.)

Članak 5. stavak 5. Konvencije

„5. Svatko tko je žrtva uhićenja ili pritvaranja suprotno odredbama ovoga članka ima izvršivo pravo na odštetu.“

HUDOC ključne riječi

Odšteta (5-5)

1. Primjenjivost

262. Pravo na odštetu utvrđeno u stavku 5. pretpostavlja da je bilo od strane domaćeg tijela bilo od strane Suda utvrđena povreda nekog od preostalih stavaka (*N.C. protiv Italije* [VV], stavak 49.; *Pantea protiv Rumunjske*, stavak 262.; *Vachev protiv Bugarske*, stavak 78.).

263. U nedostatku utvrđenja od strane domaćeg tijela povrede bilo koje druge odredbe članka 5., izravno ili u biti, sam Sud mora prvo utvrditi postojanje takve

povrede kako bi se primijenio članak 5. stavak 5. (vidi, primjerice, *Nechiporuk i Yonkalo protiv Ukrajine*, stavci 227. i 229.; *Yankov protiv Bugarske*, stavci 190. - 93.).

264. Primjenjivost članka 5. stavka 5. ne ovisi o utvrđenju nezakonitosti na domaćoj razini ili dokazivanju da bi, da nije bilo te povrede, osoba bila puštena na slobodu (*Blackstock protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 51.; *Waite protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 73.). Uhićenje ili pritvaranje mogu biti zakoniti prema domaćem pravu, ali i dalje u suprotnosti s člankom 5., zbog čega je članak 5. stavak 5. primjenjiv (*Harkmann protiv Estonije*, stavak 50.).

2. Pravno sredstvo

265. Na temelju članka 5. stavka 5. nastaje izravno i izvršivo pravo na odštetu pred nacionalnim sudovima (*A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 229.; *Storck protiv Njemačke*, stavak 122.).

3. Dostupnost odštete

266. Članak 5. stavak 5. poštuje se ako je moguće podnijeti zahtjev za odštetu u odnosu na lišenje slobode provedeno u uvjetima koji su u suprotnosti sa stavcima 1., 2., 3. ili 4. (*Michalák protiv Slovačke*, stavak 204.; *Lobanov protiv Rusije*, stavak 54.).

267. Izvršivo pravo na odštetu mora biti dostupno ili prije ili poslije presude Suda (*Stanev protiv Bugarske* [VV], stavci 183. - 84.; *Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 67.).

268. Učinkovito uživanje prava na odštetu mora se osigurati s dovoljnim stupnjem sigurnosti (*Ciulla protiv Italije*, stavak 44.; *Sakik i drugi protiv Turske*, stavak 60.). Odšteta mora biti dostupna i u teoriji (*Dubovik protiv Ukrajine*, stavak 74.) i u praksi (*Chitayev i Chitayev protiv Rusije*, stavak 195.).

269. Pri razmatranju zahtjeva za odštetu domaće vlasti dužne su tumačiti i primjenjivati domaće pravo u duhu članka 5., bez pretjeranog formalizma (*Fernandes Pedrosa protiv Portugala**, stavak 137.; *Shulgin protiv Ukrajine*, stavak 65.; *Houtman i Meeus protiv Belgije*, stavak 46.).

4. Priroda odštete

270. Pravo na odštetu prvenstveno se odnosi na novčanu naknadu. Njime se ne priznaje pravo na osiguranje puštanja pritvorene sobe na slobodu, koje je obuhvaćeno člankom 5. stavkom 4. Konvencije (*Bozano protiv Francuske*, odluka Komisije).

271. Uračunavanje razdoblja pritvora prije suđenja u kaznu ne predstavlja odštetu propisanu člankom 5. stavkom 5. zbog njegove nenovčane prirode (*Włoch protiv Poljske (br. 2)*, stavak 32.).

272. Članak 5. stavak 5. obuhvaća pravo na odštetu ne samo u odnosu na imovinsku štetu već i za bilo kakvo trpljenje, tjeskobu i frustracije koje osoba može pretrpjeti kao posljedicu povrede drugih odredbi članka 5. (*Sahakyan protiv Armenije*, stavak 29.; *Teymurazyan protiv Armenije*, stavak 76., koji se odnosi na nedostupnost naknade za neimovinsku štetu prema armenskom pravu).

5. Postojanje štete

273. Članak 5. stavak 5. ne zabranjuje državama ugovornicama da dosuđuju odštetu ovisno o sposobnosti dotične osobe da dokaže štetu koja je proizašla iz povrede. Ne može se govoriti o „odšteti“ ako ne postoji imovinska ili neimovinska šteta koju je potrebno naknaditi (*Wassink protiv Nizozemske*, stavak 38.).

274. Međutim, pretjerani formalizam kod zahtijevanja dokaza o neimovinskoj šteti nastaloj zbog nezakonitog pritvaranja nije u skladu s pravom na odštetu (*Danev protiv Bugarske*, stavci 34. - 35.).

6. Iznos odštete

275. Članak 5. stavak 5. Konvencije ne osigurava pravo podnositelju zahtjeva na neki određeni iznos odštete (*Damian-Burueana i Damian protiv Rumunjske*, stavak 89.; *Şahin Çağdaş protiv Turske*, stavak 34.).

276. Prilikom utvrđivanja postojanja povrede članka 5. stavka 5., Sud uzima u obzir svoju praksu na temelju članka 41. Konvencije u sličnim predmetima kao i činjenične elemente predmeta, kao što je trajanje pritvora podnositelja zahtjeva (*Vasilevskiy i Bogdanov protiv Rusije**, stavak 23.).

277. Puka činjenica da je iznos koji su dodijelile nacionalne vlasti niži od iznosa koji bi Sud dodijelio u sličnim predmetima ne podrazumijeva sama po sebi povredu članka 5. stavka 5. (*Mehmet Hasan Altan protiv Turske**, stavak 176.).

278. Međutim, naknada koja je zanemariva ili potpuno nerazmjerna ozbiljnosti povrede ne bi bila u skladu sa zahtjevima članka 5. stavka 5. jer bi time pravo zajamčeno tom odredbom postalo teoretskim i iluzornim (*Vasilevskiy i Bogdanov protiv Rusije**, stavci 22. i 26.; *Cumber protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije; *Attard protiv Malte* (odl.)).

279. Dodijeljeni iznos ne može biti znatno niži od onog koji Sud dodjeljuje u sličnim predmetima (*Ganea protiv Moldavije*, stavak 30.; *Cristina Boicenco protiv Moldavije*, stavak 43.).

280. Mogu postojati razlike u pristupu između ocjenjivanja gubitka statusa žrtve na temelju članka 5. stavka 1. zbog iznosa odštete dodijeljene na nacionalnoj razini s jedne strane i pitanja prava na odštetu u smislu članka 5. stavka 5. s druge strane (vidi predmet *Tsvetkova i drugi protiv Rusije**, stavci 157. - 158., u kojem podnositelj nije lišen statusa žrtve zbog iznosa odštete dodijeljene na domaćoj razini koji nije bio usporediv s iznosom koji bi mogao dodijeliti Sud, ali koji nije bio toliko nizak da bi doveo u pitanje pravo na odštetu na temelju članka 5. stavka 5.; vidi također predmet *Vedat Dođru protiv Turske*, stavci 40. - 42. i 63. - 64., u kojem se smatralo da je iznos koji su dodijelili domaći sudovi bio očigledno nedovoljan da bi podnositelj zahtjeva izgubio status žrtve, ali nije utvrđeno nikakvo pitanje otvoreno na temelju članka 5. stavka 5.).

Popis citiranih predmeta

Sudska praksa citirana u ovom Vodiču odnosi se na presude ili odluke koje je donio Sud te na odluke i izvješća Europske komisije za ljudska prava („Komisija“).

Ako nije drugačije naznačeno, sva upućivanja odnose se na presude o osnovanosti zahtjeva koje su donijeli vijeće ili Sud. Kratica „(odl.)“ znači da se citat odnosi na odluku Suda, a „[VV]“ da je predmet bio pred Velikim vijećem.

Presude vijeća koje nisu postale pravomoćne u smislu članka 44. Konvencije prije objavljivanja ovog ažuriranja označene su zvjezdicom (*) na popisu u nastavku. Članak 44. stavak 2. Konvencije propisuje: „Presuda vijeća je konačna: a) kad stranke izjave da neće uložiti zahtjev za podnošenje predmeta Velikom vijeću; ili b) tri mjeseca nakon dana donošenja presude, ako nije uložena zahtjev za podnošenje predmeta Velikom vijeću; ili

c) kad odbor Velikoga vijeća odbije zahtjev o podnošenju na temelju članka 43.“ U slučajevima kada Veliko vijeće prihvati zahtjev za podnošenjem, konačnom postaje naknadna presuda Velikog vijeća, a ne presuda vijeća.

Hiperveze na predmete citirane u elektroničkoj inačici Vodiča upućuju na bazu HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) koja omogućuje uvid u sudsku praksu Suda (u presude i odluke Velikog vijeća, vijeća i Odbora, predmete o kojima je dostavljena obavijest, savjetodavna mišljenja i pravne sažetke iz Informativne bilješke o sudskoj praksi) i Komisije (odluke i izvješća) te na rezolucije Odbora

ministara.

Sud svoje presude i odluke donosi na engleskom i/ili francuskom, svoja dva službena jezika. HUDOC sadrži i prijevode mnogih važnih predmeta na više od trideset neslužbenih jezika te poveznice na oko stotinu *online* zbirki prakse Suda koje su izradile treće strane.

—A—

A. i drugi protiv Bugarske, br. 51776/08, 29. studenog 2011.
A. A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 3455/05, ECHR 2009
A.B. i drugi protiv Francuske, br. 11593/12, 12. srpnja 2016.
Abdulkhanov protiv Rusije, br. 14743/11, 2. listopada 2012.
Adamov protiv Švicarske, br. 3052/06, 21. lipnja 2011.
Airey protiv Irske, br. 6289/73, odluka Komisije od 7. srpnja 1977., Odluke i izvješća (OI) 8
*Aleksandr Aleksandrov protiv Rusije**, br. 14431/06, 27. ožujka 2018.
Aleksandr Makarov protiv Rusije, br. 15217/07, 12. ožujka 2009.
Aleksanyan protiv Rusije, br. 46468/06, 22. prosinca 2008.
Ali Osman Özmen protiv Turske, br. 42969/04, 5. srpnja 2016.
Al Nashiri protiv Poljske, br. 28761/11, 24. srpnja 2014.
Altınok protiv Turske, br. 31610/08, 29. studenog 2011.
A.M. protiv Francuske, br. 56324/13, 12. srpnja 2016.
Ambruszkiewicz protiv Poljske, br. 38797/03, 4. svibnja 2006.
Amie i drugi protiv Bugarske, br. 58149/08, 12. veljače 2013.
Amuur protiv Francuske, 25. lipnja 1996., *Izvješća o presudama i odlukama* 1996-III
Angelova protiv Bugarske, br. 38361/97, ECHR 2002-IV
Aquilina protiv Malte [VV], br. 25642/94, ECHR 1999-III
Ashingdane protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 28. svibnja 1985., Serija A br. 93
Assanidze protiv Gruzije [VV], br. 71503/01, ECHR 2004-II
Assenov i drugi protiv Bugarske, 28. listopada 1998., *Izvješća* 1998-VIII
Attard protiv Malte (odl.), br. 46750/99, 28. rujna 2000.
Austin i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 39692/09, 40713/09 i 41008/09, 15. ožujka 2012.

—B—

Azimov protiv Rusije, br. 67474/11, 18. travnja 2013.
B.B. protiv Austrije, 28. ožujka 1990., Serija A br. 175
Baranowski protiv Poljske, br. 28358/95, ECHR 2000-III
Becciev protiv Moldavije, br. 9190/03, 4. listopada 2005.
Beiere protiv Latvije, br. 30954/05, 29. studenog 2011.
Bejaoui protiv Grčke, br. 23916/94, odluka Komisije od 6. travnja 1995.
Belchev protiv Bugarske, br. 39270/98, 8. travnja 2004.
Belevitskiy protiv Rusije, br. 72967/01, 1. ožujka 2007.
Belozorov protiv Rusije i Ukrajine, br. 43611/02, 15. listopada 2015.
Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 10. lipnja 1996., *Izvješća* 1996-III
Benjamin i Wilson protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 28212/95, 26. rujna 2002.
Bergmann protiv Estonije, br. 38241/04, 29. svibnja 2008.
Bezicheri protiv Italije, 25. listopada 1989., Serija A br. 164

Blackstock protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 59512/00, 21. lipnja 2005.
Blokhin protiv Rusije [VV], br. 47152/06, ECHR 2016
Boicenco protiv Moldavije, br. 41088/05, 11. srpnja 2006.
Bojilov protiv Bugarske, br. 45114/98, 22. prosinca 2004.
Bollan protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 42117/98, ECHR 2000-V
Bordovskiy protiv Rusije, br. 49491/99, 8. veljače 2005.
Bouamar protiv Belgije, 29. veljače 1988., Serija A br. 129
Bozano protiv Francuske, br. 9990/82, odluka Komisije od 15. svibnja 1984., OI 39
Bozano protiv Francuske, 18. prosinca 1986., Serija A br. 111
Brand protiv Nizozemske, br. 49902/99, 11. svibnja 2004.
Brega i drugi protiv Moldavije, br. 61485/08, 24. siječnja 2012.
Brincat protiv Italije, 26. studenog 1992., Serija A br. 249-A
Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 29. studenog 1988., Serija A br. 145-B
Buzadji protiv Republike Moldavije [VV], br. 23755/07, ECHR 2016 (izvadci)
Bykov protiv Rusije [VV], br. 4378/02, 10. ožujka 2009.

—C—

Calmanovici protiv Rumunjske, br. 42250/02, 1. srpnja 2008.
Castravet protiv Moldavije, br. 23393/05, 13. ožujka 2007.
Çatal protiv Turske, br. 26808/08, 17. travnja 2012.
Cazan protiv Rumunjske, br. 30050/12, 5. travnja 2016.
Chahal protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 15. studenog 1996., *Izvešća* 1996-V
Chitayev i Chitayev protiv Rusije, br. 59334/00, 18. siječnja 2007.
Chraidi protiv Njemačke, br. 65655/01, ECHR 2006-XII
Cernák protiv Slovačke, br. 36997/08, 17. prosinca 2013.
Ciulla protiv Italije, 22. veljače 1989., Serija A br. 148
Clooth protiv Belgije, 12. prosinca 1991., Serija A br. 225
Constancia protiv Nizozemske (odl.), br. 73560/12, 3. ožujka 2015.
Čonka protiv Belgije, br. 51564/99, ECHR 2002-I
Creangă protiv Rumunjske [VV], br. 29226/03, 23. veljače 2012.
Cristina Boicenco protiv Moldavije, br. 25688/09, 27. rujna 2011.
Cumber protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 28779/95, odluka Komisije od 27. studenog 1996.

—D—

D.D. protiv Litve, br. 13469/06, 14. veljače 2012.
D.G. protiv Irske, br. 39474/98, ECHR 2002-III
D.J. protiv Njemačke, br. 45953/10, 7. rujna 2017.
D.L. protiv Bugarske, br. 7472/14, 19. svibnja 2016.
Dacosta Silva protiv Španjolske, br. 69966/01, ECHR 2006-XIII
Damian-Burueana i Damian protiv Rumunjske, br. 6773/02, 26. svibnja 2009.
Danev protiv Bugarske, br. 9411/05, 2. rujna 2010.
De Jong, Baljet i Van den Brink protiv Nizozemske, 22. svibnja 1984., Serija A br. 77
Delcourt protiv Belgije, br. 2689/65, odluka Komisije od 7. veljače 1967. na koju se upućuje u izvješću Komisije od 1. listopada 1968.
Del Río Prada protiv Španjolske [VV], br. 42750/09, ECHR 2013
Dereci protiv Turske, br. 77845/01, 24. svibnja 2005.
Derungs protiv Švicarske, br. 52089/09, 10. svibnja 2016.
De Tommaso protiv Italije [VV], br. 43395/09, ECHR 2017 (izvadci)

Vodič kroz članak 5. Konvencije – Pravo na slobodu i sigurnost
De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije, 18. lipnja 1971., Serija A br. 12
Dikme protiv Turske, br. 20869/92, ECHR 2000-VIII
Douiyeub protiv Nizozemske [VV], br. 31464/96, 4. kolovoza 1999.
Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske, 26. lipnja 1992., Serija A br. 240
Dubovik protiv Ukrajine, br. 33210/07 i 41866/08, 15. listopada 2009.

—E—

E. protiv Norveške, 29. kolovoza 1990., Serija A br. 181-A
El-Masri protiv bivše jugoslavenske republike Makedonije [VV], br. 39630/09, ECHR 2012
Elçi i drugi protiv Turske, br. 23145/93 i 25091/94, 13. studenog 2003.
Engel i drugi protiv Nizozemske, 8. lipnja 1976., Serija A br. 22
Enhorn protiv Švedske, br. 56529/00, ECHR 2005-I
Epple protiv Njemačke, br. 77909/01, 24. ožujka 2005.
Erdagöz protiv Turske, br. 21890/93, 22. listopada 1997., *Izvešća* 1997-VI
Erkalo protiv Nizozemske, 2. rujna 1998., *Izvešća* 1998-VI *Etute protiv Luksemburga**, br. 18233/16, 30. siječnja 2018.

—F—

Farhad Aliyev protiv Azerbajdžana, br. 37138/06, 9. studenog 2010.
*Fernandes Pedrosa protiv Portugala**, br. 59133/11, 12. lipnja 2018.
Fodale protiv Italije, br. 70148/01, ECHR 2006-VII
Foka protiv Turske, br. 28940/95, 24. lipnja 2008.
Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 30. kolovoza 1990., Serija A br. 182
Frasik protiv Poljske, br. 22933/02, ECHR 2010
Freda protiv Italije, br. 8916/80, odluka Komisije od 7. listopada 1980., OI 21

—G—

Gahramanov protiv Azerbajdžana (odl.), br. 26291/06, 15. listopada 2013.
Ganea protiv Moldavije, br. 2474/06, 17. svibnja 2011.
G.K. protiv Poljske, br. 38816/97, 20. siječnja 2004.
Gaidjurgis protiv Litve (odl.), br. 49098/99, 16. lipnja 2001.
Gallardo Sanchez protiv Italije, br. 11620/07, ECHR 2015
Galstyan protiv Armenije, br. 26986/03, 15. studenog 2007.
Garycki protiv Poljske, br. 14348/02, 6. veljače 2007.
Gasiņš protiv Latvije, br. 69458/01, 19. travnja 2011.
Gatt protiv Malte, br. 28221/08, ECHR 2010
Gebremedhin [Gaberamadhien] protiv Francuske, br. 25389/05, ECHR 2007-II
Georgieva protiv Bugarske, br. 16085/02, 3. srpnja 2008.
Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 4158/05, ECHR 2010 (izvadci)
Giorgi Nikolaishvili protiv Gruzije, br. 37048/04, 13. siječnja 2009.
Giulia Manzoni protiv Italije, 1. srpnja 1997., *Izvešća* 1997-IV
Glien protiv Njemačke, br. 7345/12, 28. studenog 2013.
Górski protiv Poljske, br. 28904/02, 4. listopada 2005.
Göthlin protiv Švedske, br. 8307/11, 16. listopada 2014.
Gutsanovi protiv Bugarske, br. 34529/10, ECHR 2013
Güveç protiv Turske, br. 70337/01, ECHR 2009
Guzzardi protiv Italije, 6. studenog 1980., Serija A br. 39

—H—

Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 29750/09, ECHR 2014
H.L. H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 45508/99, ECHR 2004-IX
H.M. H.M. protiv Švicarske, br. 39187/98, ECHR 2002-II
Harkmann protiv Estonije, br. 2192/03, 11. srpnja 2006.
Hilda Hafsteinsdóttir protiv Islanda, br. 40905/98, 8. lipnja 2004.
Hood protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 27267/95, ECHR 1999-I
Houtman i Meeus protiv Belgije, br. 22945/07, 17. ožujka 2009.
Hristova protiv Bugarske, br. 60859/00, 7. prosinca 2006.
Huber protiv Švicarske, 23. listopada 1990., Serija A br. 188
Hutchison Reid protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 50272/99, ECHR 2003-IV

—I—

I.A. protiv Francuske, 23. rujna 1998., *Izvešća* 1998-VII
I.I. protiv Bugarske, br. 44082/98, 9. lipnja 2005.
Ichin i drugi protiv Ukrajine, br. 28189/04 i 28192/04, 21. prosinca 2010.
Idalov protiv Rusije [VV], br. 5826/03, 22. svibnja 2012.
Ilašču i drugi protiv Moldavije i Rusije [VV], br. 48787/99, ECHR 2004-VII
Ilgar Mammadov protiv Azerbajdžana, br. 15172/13, 22. svibnja 2014.
Ilijkov protiv Bugarske, br. 33977/96, 26. srpnja 2001.
Iliya Stefanov protiv Bugarske, br. 65755/01, 22. svibnja 2008.
İpek i drugi protiv Turske, br. 17019/02 i 30070/02, 3. veljače 2009.
Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 18. siječnja 1978., Serija A br. 25
Iskandarov protiv Rusije, br. 17185/05, 23. rujna 2010.
Ivan Todorov protiv Bugarske, br. 71545/11, 19. siječnja 2017.

—J—

Jablonski protiv Poljske, br. 33492/96, 21. prosinca 2000.
James, Wells i Lee protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 25119/09, 57715/09 i 57877/09, 18. rujna 2012.
Jarzyński protiv Poljske, br. 15479/02, 4. listopada 2005.
Ječius protiv Litve, br. 34578/97, ECHR 2000-IX
J.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 37289/12, 19. svibnja 2016.
J.R. i drugi protiv Grčke, br. 22696/16, 25. siječnja 2018.
Juncal protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 32357/09, 17. rujna 2013.

—K—

Kadusic protiv Švicarske, br. 43977/13, 9. siječnja 2018.
Karachentsev protiv Rusije, br. 23229/11, 17. travnja 2018.
Kerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 40451/98, 7. prosinca 1999.
Kaboulov protiv Ukrajine, br. 41015/04, 19. studenog 2009.
Kadem protiv Malte, br. 55263/00, 9. siječnja 2003.
Kafkaris protiv Cipra (br. 2) (odl.), br. 9644/09, 21. lipnja 2011.
Kalashnikov protiv Rusije, br. 47095/99, ECHR 2002-VI
Kallweit protiv Njemačke, br. 17792/07, 13. siječnja 2011.

Kampanis protiv Grčke, br. 17977/91, 13. srpnja 1995.
Kanagaratnam protiv Belgije, br. 15297/09, 13. prosinca 2011.
Kandzhov protiv Bugarske, br. 68294/01, 6. studenog 2008.
Kane protiv Cipra (odl.), br. 33655/06, 13. rujna 2011.
Kasparov protiv Rusije, br. 53659/07, 11. listopada 2016.

Khamtokhu i Aksenchik protiv Rusije [VV], br. 60367/08 i 961/11, ECHR 2017
Kharin protiv Rusije, br. 37345/03, 3. veljače 2011.
Khlaifia i drugi protiv Italije [VV], br. 16483/12, ECHR 2016 (izvadci)
Khodorkovskiy protiv Rusije, br. 5829/04, 31. svibnja 2011.
Khudoyorov protiv Rusije, br. 6847/02, ECHR 2005-X (izvadci)
Kim protiv Rusije, br. 44260/13, 17. srpnja 2014.
Klinkenbuß protiv Njemačke, br. 53157/11, 25. veljače 2016.
Koendjiharie protiv Nizozemske, 25. listopada 1990., Serija A br. 185-B
Kolakovic protiv Malte, br. 76392/12, 19. ožujka 2015.
Kolompar protiv Belgije, 24. rujna 1992., Serija A br. 235-C
Koniarska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 33670/96, (odl.) 12. listopada 2000.
Korneykova protiv Ukrajine, br. 39884/05, 19. siječnja 2012.
Kortesis protiv Grčke, br. 60593/10, 12. lipnja 2012.
Kováčik protiv Slovačke, br. 50903/06, 29. studenog 2011.
Krejčíř protiv Češke Republike, br. 39298/04 i 8723/05, 26. ožujka 2009.
Krupko i drugi protiv Rusije, br. 26587/07, 26. lipnja 2014.
Kučera protiv Slovačke, br. 48666/99, 17. srpnja 2007.
Kuttner protiv Austrije, br. 7997/08, 16. srpnja 2015.
Kurt protiv Turske, 25. svibnja 1998., *Izvešća* 1998-III

—L—

L.B. protiv Belgije, br. 22831/08, 2. listopada 2012.
Labita protiv Italije [VV], br. 26772/95, ECHR 2000-IV
Ladent protiv Poljske, br. 11036/03, 18. ožujka 2008.
Laumont protiv Francuske, br. 43626/98, ECHR 2001-XI
Lavents protiv Latvije, br. 58442/00, 28. studenog 2002.
Lawless protiv Irske (br. 3), 1. srpnja 1961., Serija A br. 3
Lebedev protiv Rusije, br. 4493/04, 25. listopada 2007.
Lelièvre protiv Belgije, br. 11287/03, 8. studenog 2007.
Letellier protiv Francuske, 26. lipnja 1991., Serija A br. 207
Lloyd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 29798/96 et al., 1. ožujka 2005.
Lobanov protiv Rusije, br. 16159/03, 16. listopada 2008.
Luberti protiv Italije, 23. veljače 1984., Serija A br. 75

—M—

M. protiv Njemačke, br. 19359/04, ECHR 2009
M.A. protiv Cipra, br. 41872/10, ECHR 2013
Magee i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 26289/12 i dva druga predmeta, ECHR 2015 (izvadci)
Mahamed Jama protiv Malte, br. 10290/13, 26. studenog 2015
Mahdid i Haddar protiv Austrije (odl.), br. 74762/01, ECHR 2005-XIII
Mamedova protiv Rusije, br. 7064/05, 1. lipnja 2006.
Mancini protiv Italije, br. 44955/98, ECHR 2001-IX

Mangouras protiv Španjolske [VV], br. 12050/04, ECHR 2010
Marturana protiv Italije, br. 63154/00, 4. ožujka 2008.
Matznetter protiv Austrije, 10. studenog 1969., Serija A br. 10
McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 543/03, ECHR 2006-X
McVeigh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 8022/77, 8025/77, 8027/77, izvješće Komisije od 18. ožujka 1981.
Medova protiv Rusije, br. 25385/04, 15. siječnja 2009.

Medvedyev i drugi protiv Francuske [VV], br. 3394/03, ECHR 2010
*Mehmet Hasan Altan protiv Turske**, br. 13237/17, 20. ožujka 2018.
Meloni protiv Švicarske, br. 61697/00, 10. travnja 2008.
M.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 11577/06, 22. listopada 2013.
Merabishvili protiv Gruzije [VV], br. 72508/13, ECHR 2017 (izvadci)
Michalák protiv Slovačke, br. 30157/03, 8. veljače 2011.
Milanković i Bošnjak protiv Hrvatske, br. 37762/12 i 23530/13, 26. travnja 2016.
Minjat protiv Švicarske, br. 38223/97, 28. listopada 2003.
Mogoş i drugi protiv Rumunjske (odl.), br. 20420/02, 6. svibnja 2004.
Molotchko protiv Ukrajine, br. 12275/10, 26. travnja 2012.
Monnell i Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 2. ožujka 1987., Serija A br. 115
Mooren protiv Njemačke [VV], br. 11364/03, 9. srpnja 2009.
Morsink protiv Nizozemske, br. 48865/99, 11. svibnja 2004.
M.S. protiv Hrvatske (br. 2), br. 75450/12, 19. veljače 2015.
Mubilanzila Mayeka i Kaniki Mitunga protiv Belgije, br. 13178/03, ECHR 2006-XI
Munjaz protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 2913/06, 17. srpnja 2012.
Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], 28. listopada 1994., Serija A br. 300-A
Musiał protiv Poljske [VV], br. 24557/94, ECHR 1999-II
Muşuc protiv Moldavije, br. 42440/06, 6. studenog 2007.
Muzamba Oyaw protiv Belgije (odl.), br. 23707/15, 28. veljače 2017.

—N—

N.C. protiv Italije [VV], br. 24952/94, ECHR 2002-X
Nada protiv Švicarske [VV], br. 10593/08, ECHR 2012
Nart protiv Turske, br. 20817/04, 6. svibnja 2008.
Nasrulloev protiv Rusije, br. 656/06, 11. listopada 2007.
Năstase-Silivestru protiv Rumunjske, br. 74785/01, 4. listopada 2007.
Navarra protiv Francuske, 23. studenog 1993., Serija A br. 273-B
Nechiporuk i Yonkalo protiv Ukrajine, br. 42310/04, 21. travnja 2011.
Neumeister protiv Austrije, 27. lipnja 1968., Serija A br. 8
Niedbała protiv Poljske, br. 27915/95, 4. srpnja 2000.
Nielsen protiv Danske, 28. studenog 1988., Serija A br. 144
Nikolov protiv Bugarske, br. 38884/97, 30. siječnja 2003.
Nikolova protiv Bugarske [VV], br. 31195/96, ECHR 1999-II
M.N. protiv Rumunjske, br. 59152/08, 28. studenog 2017.
Nikolova protiv Bugarske (br. 2), br. 40896/98, 30. rujna 2004.
Novotka protiv Slovačke (odl.), br. 47244/99, 4. studenog 2003.
Nowak protiv Ukrajine, br. 60846/10, 31. ožujka 2011.
Nowicka protiv Poljske, br. 30218/96, 3. prosinca 2002.

—O—

O.H. protiv Njemačke, br. 4646/08, 24. studenog 2011.
O'Hara protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 37555/97, ECHR 2001-X
Ostendorf protiv Njemačke, br. 15598/08, 7. ožujka 2013.
Osypenko protiv Ukrajine, br. 4634/04, 9. studenog 2010.
Öcalan protiv Turske (odl.), br. 46221/99, 14. prosinca 2000.
Öcalan protiv Turske [VV], br. 46221/99, ECHR 2005-IV
Oral i Atabay protiv Turske, br. 39686/02, 23. lipnja 2009.
Oravec protiv Hrvatske, br. 51249/11, 11. srpnja 2017.
Osmanović protiv Hrvatske, br. 67604/10, 6. studenog 2012.
Ovsjannikov protiv Estonije, br. 1346/12, 20. veljače 2014.

—P—

P. i S. protiv Poljske, br. 57375/08, 30. listopada 2012.
Paci protiv Belgije, br. 45597/09, 17. travnja 2018.
Panchenko protiv Rusije, br. 45100/98, 8. veljače 2005.
Pankiewicz protiv Poljske, br. 34151/04, 12. veljače 2008.
Pantea protiv Rumunjske, br. 33343/96, ECHR 2003-VI
Paradis protiv Njemačke (odl.), br. 4065/04, 4. rujna 2007.
Petkov i Profirov protiv Bugarske, br. 50027/08 i 50781/09, 24. lipnja 2014.
Petschulies protiv Njemačke, br. 6281/13, 2. lipnja 2016.
Petukhova protiv Rusije, br. 28796/07, 2. svibnja 2013.
Piotr Baranowski protiv Poljske, br. 39742/05, 2. listopada 2007.
Piotr Osuch protiv Poljske, br. 30028/06, 3. studenog 2009.
Pirozzi protiv Belgije, br. 21055/11, 17. travnja 2018.
Piruzyan protiv Armenije, br. 33376/07, 26. lipnja 2012.
Plesó protiv Mađarske, br. 41242/08, 2. listopada 2012.
Podeschi protiv San Marina, br. 66357/14, 13. travnja 2017.
Prencipe protiv Monaka, br. 43376/06, 16. srpnja 2009.

—Q—

Quinn protiv Francuske, 22. ožujka 1995., Serija A br. 311

—R—

R.L. i M.-J.D. protiv Francuske, br. 44568/98, 19. svibnja 2004.
R.M.D. protiv Švicarske, 26. rujna 1997., *Izvješća* 1997-VI
Radu protiv Njemačke, br. 20084/07, 16. svibnja 2013.
Rahimi protiv Grčke, br. 8687/08, 5. travnja 2011.
Rakevich protiv Rusije, br. 58973/00, 28. listopada 2003.
Rantsev protiv Cipra i Rusije, br. 25965/04, ECHR 2010
Raudevs protiv Latvije, br. 24086/03, 17. prosinca 2013.
Rehbock protiv Slovenije, br. 29462/95, ECHR 2000-XII
Reinprecht protiv Austrije, br. 67175/01, ECHR 2005-XII
Riad i Idiab protiv Belgije, br. 29787/03 i 29810/03, 24. siječnja 2008.
Riera Blume i drugi protiv Španjolske, br. 37680/97, ECHR 1999-VII

Rozhkov protiv Rusije (br. 2), br. 38898/04, 31. siječnja 2017.
Rubtsov i Balayan protiv Rusije, br. 33707/14 i 3762/15, 10. travnja 2018.
Ruiz Rivera protiv Švicarske, br. 8300/06, 18. veljače 2014.
Ruslan Yakovenko protiv Ukrajine, br. 5425/11, ECHR 2015

—S—

S.B.C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 39360/98, 19. lipnja 2001.
S.P. protiv Belgije (odl.), br. 12572/08, 14. lipnja 2011.
S.R. protiv Nizozemske (odl.), br. 13837/07, 18. rujna 2012.
Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 13229/03, 11. srpnja 2006.
Saadi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 13229/03, ECHR 2008
Sadegül Özdemir protiv Turske, br. 61441/00, 2. kolovoza 2005.
Sahakyan protiv Armenije, br. 66256/11, 10. studenog 2015.
Şahin Alpay protiv Turske, br. 16538/17, 20. ožujka 2018.
Şahin Çağdaş protiv Turske, br. 28137/02, 11. travnja 2006.
Sakik i drugi protiv Turske, 26. studenog 1997., *Izvešća 1997-VII*
Salayev protiv Azerbajdžana, br. 40900/05, 9. studenog 2010.
Sanchez-Reisse protiv Švicarske, 21. listopada 1986., Serija A br. 107
Sarigiannis protiv Italije, br. 14569/05, 5. travnja 2011.
Schiesser protiv Švicarske, 4. prosinca 1979., Serija A br. 34
Schwabe i M.G. protiv Njemačke, br. 8080/08, 1. prosinca 2011.
Scott protiv Španjolske, 18. prosinca 1996., *Izvešća 1996-VI*
Selçuk protiv Turske, br. 21768/02, 10. siječnja 2006.
Shabani protiv Švicarske, br. 29044/06, 5. studenog 2009.
Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije, br. 36378/02, ECHR 2005-III
Shamsa protiv Poljske, br. 45355/99 i 45357/99, 27. studenog 2003.
Shcherbina protiv Rusije, br. 41970/11, 26. lipnja 2014.
Sher i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 5201/11, ECHR 2015
Shimovolos protiv Rusije, br. 30194/09, 21. lipnja 2011.
Shtukurov protiv Rusije, br. 44009/05, ECHR 2008
Shulgina protiv Ukrajine, br. 29912/05, 8. prosinca 2011.
Simons protiv Belgije (odl.), br. 71407/10, 28. kolovoza 2012.
Skrobol protiv Poljske, br. 44165/98, 13. rujna 2005.
Smirnova protiv Rusije, br. 46133/99 i 48183/99, ECHR 2003-IX
Soldatenko protiv Ukrajine, br. 2440/07, 23. listopada 2008.
Solmaz protiv Turske, br. 27561/02, 16. siječnja 2007.
Stănculeanu protiv Rumunjske, br. 26990/15, 9. siječnja 2018.
Stanev protiv Bugarske [VV], br. 36760/06, 17. siječnja 2012.
Štašaitis protiv Litve, br. 47679/99, 21. ožujka 2002.
Steel i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 23. rujna 1998., *Izvešća 1998-VII*
Stephens protiv Malte (br. 1), br. 11956/07, 21. travnja 2009.
Stephens protiv Malte (br. 2), br. 33740/06, 21. travnja 2009.
Stepuleac protiv Moldavije, br. 8207/06, 6. studenog 2007.
Stollenwerk protiv Njemačke, br. 8844/12, 7. rujna 2017.
Stoichkov protiv Bugarske, br. 9808/02, 24. ožujka 2005.
Storck protiv Njemačke, br. 61603/00, ECHR 2005-V
S.T.S. protiv Nizozemske, br. 277/05, ECHR 2011
*Štvrtecký protiv Slovačke**, br. 55844/12, 5. lipnja 2018.

Vodič kroz članak 5. Konvencije – Pravo na slobodu i sigurnost
Sulaoja protiv Estonije, br. 55939/00, 15. veljače 2005.
Suso Musa protiv Malte, br. 42337/12, 23. srpnja 2013.
Svipsta protiv Latvije, br. 66820/01, ECHR 2006-III

—T—

Talat Tepe protiv Turske, br. 31247/96, 21. prosinca 2004.
Tepe protiv Turske, br. 31247/96, 21. prosinca 2004.
Tase protiv Rumunjske, br. 29761/02, 10. lipnja 2008.
Thimothawes protiv Belgije, br. 39061/11, 4. travnja 2017.
Teymurazyan protiv Armenije, br. 17521/09, 15. ožujka 2018.
Tiron protiv Rumunjske, br. 17689/03, 7. travnja 2009.
Toniolo protiv San Marina i Italije, br. 44853/10, 26. lipnja 2012.
Toshev protiv Bugarske, br. 56308/00, 10. kolovoza 2006.
Toth protiv Austrije, 12. prosinca 1991., Serija A br. 224
Trutko protiv Rusije, br. 40979/04, 6. prosinca 2016.
Tsirlis i Kouloumpas protiv Grčke, 29. svibnja 1997., *Izvješća* 1997-III
*Tsvetkova i drugi protiv Rusije**, br. 54381/08 i pet drugih predmeta, 10. travnja 2018.
Turcan protiv Moldavije, br. 39835/05, 23. listopada 2007.

—V—

Vachev protiv Bugarske, br. 42987/98, ECHR 2004-VIII
Van der Leer protiv Nizozemske, 21. veljače 1990., Serija A br. 170-A
Van Droogenbroeck protiv Belgije, 24. lipnja 1982., Serija A br. 50
Varbanov protiv Bugarske, br. 31365/96, ECHR 2000-X
Varga protiv Rumunjske, br. 73957/01, 1. travnja 2008.
Vasileva protiv Danske, br. 52792/99, 25. rujna 2003.
*Vasilevskiy i Bogdanov protiv Rusije**, br. 52241/14 i 74222/14, 10. srpnja 2018.
Vasiliciuc protiv Republike Moldavije, br. 15944/11, 2. svibnja 2017.
Vassis i drugi protiv Francuske, br. 62736/09, 27. lipnja 2013.
Vedat Dođru protiv Turske, br. 2469/10, 5. travnja 2016.
Velinov protiv bivše jugoslavenske republike Makedonije, br. 16880/08, 19. rujna 2013.
Viorel Burzo protiv Rumunjske, br. 75109/01 i 12639/02, 30. lipnja 2009.
V.K. protiv Rusije, br. 9139/08, 4. travnja 2017.
Voskuil protiv Nizozemske, br. 64752/01, 22. studenog 2007.
Vrenčev protiv Srbije, br. 2361/05, 23. rujna 2008.

—W—

Waite protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 53236/99, 10. prosinca 2002.
Wassink protiv Nizozemske, 27. rujna 1990., Serija A br. 185-A
Weeks protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 2. ožujka 1987., Serija A br. 114
Wemhoff protiv Njemačke, 27. lipnja 1968., Serija A br. 7
Willcox i Hurford protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 43759/10 i 43771/12, 8. siječnja 2013.
Winterwerp protiv Nizozemske, 24. listopada 1979., Serija A br. 33
Witold Litwa protiv Poljske, br. 26629/95, ECHR 2000-III
Włoch protiv Poljske, br. 27785/95, ECHR 2000-XI
Włoch protiv Poljske (br. 2), br. 33475/08, 10. svibnja 2011.

—X—

- [X. protiv Austrije](#), br. 8278/78, odluka Komisije od 13. prosinca 1979., OI 18
- [X. protiv Belgije](#), br. 4741/71, odluka Komisije od 2. travnja 1973.
- [X. protiv Finske](#), br. 34806/04, ECHR 2012
- [X. protiv Njemačke](#), br. 1322/62, odluka Komisije od 14. prosinca 1963.
- [X. protiv Njemačke](#), br. 6659/74, odluka Komisije od 10. prosinca 1975.
- [X. protiv Njemačke](#), br. 8098/77, odluka Komisije od 13. prosinca 1978., OI 16
- [X. protiv Švicarske](#), br. 8500/79, odluka Komisije od 14. prosinca 1979., OI 18
- [X. protiv Švicarske](#), br. 9012/80, odluka Komisije od 9. prosinca 1980., OI 25
- [X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), br. 6998/75, izvješće Komisije od 16. srpnja 1980.
- [X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), 5. studenog 1981., Serija A br. 46

—Y—

- [Yankov protiv Bugarske](#), br. 39084/97, ECHR 2003-XII
- [Yefimenko protiv Rusije](#), br. 152/04, 12. veljače 2013.
- [Yoh-Ekale Mwanje protiv Belgije](#), br. 10486/10, 20. prosinca 2011.

—Z—

- [Z.H. protiv Mađarske](#), br. 28973/11, 8. studenog 2012.